

KAS / VERDUURZAMEN IN DE GLASTUINBOUW

K!

IN DEZE KAS: 25+ BEDRIJVEN
OVER HUN STAPPEN OP HET
GEBIED VAN DUURZAAMHEID

BioWorks®

Natuurlijk effectief

SUMIFLY®

Natuurlijke bescherming tegen witte vlieg en trips.

Deze biologische insecticide maakt gebruik van de kracht van een nuttige schimmel (*Paecilomyces fumosoroseus*, stam FE 9901) die deze plagen op een natuurlijke manier bestrijdt.

- ✓ **Natuurlijk werkingsmechanisme** via infectie met schimmelsporen
- ✓ Effectieve bestrijding van **witte vlieg** en **trips**
- ✓ OD-formulering voor **betere hechting** en **langere werking**

Meer info of bestellen?

Contacteer Biobest Nederland. Scan de QR-code of surf naar **biobest.com**.

Jacco Strating
Uitgever KAS Magazine

Henri Potze
Directeur Greenhouse Sustainability

SAMEN KOM JE VERDER

Als het om verduurzamen gaat, is samenwerken het devies. Want ook hierbij geldt dat je alleen misschien sneller gaat, maar samen uiteindelijk toch verder komt. Dat blijkt ook uit de verhalen in deze speciale KAS / Verduurzamen. Bedrijven en organisaties delen hun ervaringen met duurzaamheid op verschillende vlakken. Van vergroening en footprintberekening, tot sociale projecten en aandacht voor medewerkers. Overigens is ook deze uitgave het re-

sultaat van een samenwerking. KAS Media en Greenhouse Sustainability sloegen de handen ineen om te vertellen hoe ambitieus en gedreven de groente- en sierteelt bezig zijn met hun eigen toekomst en die van volgende generaties. Greenhouse Sustainability, die dit jaar 10 jaar bestaat, stond mede aan de basis van de duurzame reis die de tuinbouw momenteel maakt. Hoe? Ook dat lees je in dit magazine. Wij wensen je samen veel groene inspiratie toe!

3

INHOUD

Oxin Growers / 4
10 jaar Greenhouse Sustainability / 6
Dutch Tulips Group / 8
KUBO / 12
Unique Growers Company / 14
Flynth / 16
The Greenery / 18
Flori Footprint Tool / 20
Van Iperen / 22
Dutch Flower Group / 26
FreshProduce Tool / 28
Weerbare Sierteeltsector/ 30
Validatie footprint / 32
Houwenplant / 34
Rabobank / 36
Easytool / 38
Interpolis / 40
Colofon / 42

8

22

38

OOK OP SOCIAAL VLAK WERKEN AAN DUURZAAMHEID

SCAN VOOR MEER!

Bij duurzaamheid denken we meestal aan klimaat, milieu, economie of innovaties. Oxin Growers ziet ook een belangrijke rol weggelegd voor sociale duurzaamheid, als onderdeel van haar algehele duurzaamheidsstrategie. “We vinden het belangrijk goed met personeel om te gaan”, zegt directeur Ton van Dalen. “Niet alleen binnen onze eigen organisatie, maar ook in de glastuinbouw als geheel.”

Tekst: Annemarie Gerbrandy

Fotografie: Astrid Grootsholten

4

Als maatschappij en sector zijn we verplicht goed voor onze werknemers te zorgen, stelt Van Dalen. Bij Oxin Growers is bijna 90 procent van de leden GRASP-gecertificeerd, voor het waarborgen van goed werkgeverschap en goede arbeidsomstandigheden, zegt hij. “Helaas gaat het in de glastuinbouw niet altijd goed, bijvoorbeeld bij huisvesting van arbeidsmigranten. De vijf partners van Federatie Vrugtegroenteorganisaties (FVO), waar Oxin Growers deel van uitmaakt, hebben daarom met elkaar afgesproken te willen voldoen aan de richtlijnen van het Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten. Daar gaan we met elkaar invulling aan geven.”

Gelijk speelveld

FVO voert hierover gesprekken met uitzendbrancheorganisaties ABU en NBBU, met het doel de aantrekkingskracht naar arbeidsmigranten toe te verhogen – met gelijke beloningen, begrijpelijke contracten en veilige werkomstandigheden – en te zorgen voor goede huisvesting, zonder misstanden. Daarbij is het belangrijk dat als je afspraken maakt, er een gelijk speelveld voor alle medewerkers geldt, aldus Van Dalen. “In de loop van volgend jaar moet duidelijk worden hoe dat eruit gaat zien.”

Mogelijk komt er een nieuw certificaat, maar daar gaat de voorkeur van de vijf telersverenigingen van FVO niet naar uit. Van Dalen: “Telers worden al genoeg bestookt met allerlei certificaten. Het zou mooi zijn als we deze afspraken bin-

nen een bestaand certificaat kunnen regelen, bijvoorbeeld door daar binnen GRASP een module voor te zoeken. Als je op deze manier een solide fundament onder sociale duurzaamheid kan leggen, heb je het als sector goed met elkaar geregeld. We moeten als glastuinbouw laten zien dat we goed werkgeverschap nastreven én dat actief oppakken en communiceren naar politiek en maatschappij. Dat is in het belang van de hele sector.”

Steun aan voedselbank

Zoals gezegd ziet Oxin Growers ook binnen de eigen organisatie een belangrijke rol weggelegd voor sociale duurzaamheid. Niet alleen door goed met het personeel om te gaan, maar ook door maatschappelijke doelen te steunen met producten of financiële middelen. De telerscoöperatie steunt jaarlijks meerdere organisaties, onder andere de voedselbank in Barendrecht. Van Dalen: “Daar krijgen negentig gezinnen elke week een voedselpakket. We leveren daarvoor een aantal keer per jaar producten. Een ander voorbeeld: telers van Oxin Growers fietsten in mei de Alpe d’Huez op om geld in te zamelen voor kankeronderzoek en namen deel aan de Damloop by night voor de Stichting Downsyndroom. Daar geven wij dan ook een donatie aan.”

Luxe appartementen

Een belangrijk onderdeel van sociale duurzaamheid is goede huisvesting voor het personeel. Tomatenteler John van Heijningen, tevens voorzitter van Oxin Growers, realiseerde

'WE WILLEN DAT WERKNEMERS MET PLEZIER IN DE HUIZEN WONEN'

John van Heijningen en Ton van Dalen

onlangs twee appartementencomplexen met in totaal twaalf appartementen bij de 15,5 hectare grote tomatenkwekerij in Maasdijk. "In gemeente Westland bestaan diverse initiatieven om tijdelijk personeel te huisvesten, zoals migranten-hotels. Wij waren echter op zoek naar een manier om onze werknemers aan ons bedrijf te binden. We hadden nog een stuk van 2.000 m² naast ons bedrijf liggen, daar hebben we de huisvesting afgelopen zomer op gerealiseerd. We bouwen modulair, we hebben een vergunning voor tien jaar."

De appartementen voldoen in ieder geval aan de richtlijnen van Stichting Normering Flexwonen (SNF) en de aanbevelingen van het Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten, maar Van Heijningen heeft daar wat vierkante meters betreft nog een flinke stap bovenop gedaan. "We willen dat de werknemers met plezier in de huizen wonen. De SNF-norm gaat bijvoorbeeld uit van een slaapkamer van 3,5 m², die

van ons is bijna twee keer zo groot." Elk appartement heeft een woonkamer, keuken, vier slaapkamers en een badkamer en is volledig ingericht. "We willen dat iedereen een eigen slaapkamer heeft, een plek om zich te kunnen terugtrekken. Dat is voor ons heel belangrijk geweest in de oriëntatie naar huisvesting."

Onderscheidend zijn

Van Heijningen – die het bedrijf samen met zijn broer Johan runt – is trots op de huisvesting, die ook is voorzien van een airco-unit. "We vinden het een pronkstuk", zegt hij. "Het zit technisch goed in elkaar en het ziet er mooi uit. Het complex is voor de elektriciteit aangesloten op de kwekerij, stroom die we zelf opwekken met onder andere WKK's. Duurzame energie is een belangrijk speerpunt binnen ons bedrijf, maar we willen ook uitblinken in sociale duurzaamheid, zonder winstoogmerk. Er werken negentig mensen in de kwekerij, ook werknemers die al een woning hebben, we kunnen nu 48 mensen een appartement aanbieden. Daarmee zijn we onderscheidend."

Van Heijningen is niet de enige teler met een eigen huisvesting voor arbeidsmigranten binnen Oxin Growers. "We hebben het idee overgenomen van collega-telers binnen de coöperatie. Oxin Growers zit door het hele land; telers in andere gemeenten lukte het vrij makkelijk huisvesting te realiseren. Vandaar dat wij ons er ook in hebben vastgebeten."

10 JAAR GREENHOUSE SUSTAINABILITY

'GENIETEN VAN ONZE BRILJANTE MEDEWERKERS'

6

Greenhouse Sustainability bestaat 10 jaar. Henri Potze, Marina Kiur en Rick van der Linden zijn vanaf dag één bij het bedrijf betrokken. Samen blikken zij terug op de duurzame reis die zij de afgelopen jaren hebben afgelegd en kijken ze vol ambitie naar de toekomst. “Eigenlijk staan we pas aan het begin.”

Tekst: Jacco Strating

Fotografie: Lianne Torn-Boschman

Zes jaar lang werkte hij bij exporteurs, maar de drang om als ondernemer aan de slag te gaan was groot bij Henri Potze. Toen een categorymanager van Albert Heijn hem vroeg naar hoe duurzaam een plantje was, zag hij een businessmodel voor zich. “Ik was op dat moment eigenlijk niet bezig met duurzaamheid. Ik zocht vooral een mooie uitdaging. Die vraag van die categorymanager benaderde ik dan ook als ondernemer: hoe kan ik hiermee een business opzetten? Dat triggerde mij direct.”

Zijn idee was om de duurzaamheid van bedrijven en producten te gaan kwantificeren. “Ik hoorde over footprinting en voelde dat ik daarmee het verschil kon maken binnen de tuinbouw.” Hij vroeg collega Rick van der Linden om hem daarbij te helpen. “Ik was bij Henri in het team aan het afstuderen. Vanuit mijn studie Industrieel Ontwerp was ik al zo’n twee jaar bezig met duurzaamheid en levenscyclusanalyses, LCA, en wist nog niet wat ik na mijn opleiding wilde doen. Toen Henri mij benaderde met zijn plannen was ik gelijk enthousiast.”

Iets waardevols

De stichting Benefits of Nature werd opgericht in samenwerking met ‘founding fathers’ en ‘proud members’. “Duurzaamheid stond op dat moment nog in de kinderschoenen, ook binnen de tuinbouw. Maar de interesse om deel te nemen was groot”, zegt Henri. “Daarmee werd direct duidelijk dat we iets waardevols in handen hadden.” Ook Marina Kiur was het team komen versterken. Ze had een achtergrond in business management en vormde met haar kennis over financiële en administratieve zaken een belangrijke schakel in het nieuwe bedrijf. “Ik wist nog niet veel over duurzaamheid, maar had vertrouwen in de ideeën van Henri.”

Toch was het de eerste vijf jaar lastig, geeft Henri aan. “Organisatorisch kregen we met uitdagingen te maken en het was lastig om te bepalen wat de volgende stap moest zijn in onze ontwikkeling. We waren te veel bezig met allerlei randzaken, terwijl de focus moest liggen op de footprinttool die Rick ontwikkelde. Daarom zijn we gestopt met de stichting en overgegaan in een BV.” Greenhouse Sustainability kreeg een eigen kantoor in Nieuwkoop en bouwde meer en meer aan een eigen identiteit. “Vanaf dat moment ging het steeds beter. We konden onszelf beter laten zien

en het thema duurzaamheid ging steeds meer indalen binnen de sector”, aldus Henri.

Trial and error

Voor de doorontwikkeling van de footprinttool ging Rick op bezoek bij kwekers. “Wat waren de behoeften? Wat was er beschikbaar aan data? Ik ben overal informatie gaan ophalen en ben daarmee aan de slag gegaan. VDE Plant en Van der Hoorn Orchideeën waren de eerste bedrijven die hun footprint gingen berekenen. Hun ervaringen zorgden er ook weer voor dat we de methode beter konden maken. Het was ‘trial and error’ in die fase, dingen uitproberen. We moesten het allemaal zelf ontdekken, maar zo kwamen we wel steeds verder.”

De afgelopen jaren meldden steeds meer bedrijven zich om hun footprint te berekenen. Ook steeds meer grote organisaties. Die groeiende vraag bracht rust, geeft Henri aan. “We konden ons nog meer focussen op kwaliteit en waren in staat om het team flink uit te breiden. Als ik nu naar onze club mensen kijk, zie ik zoveel kwaliteit. Briljante mensen die fantastisch samenwerken. Daar kan ik echt van genieten. We doen het echt met elkaar.” Marina is het daarmee eens. “We beschikken nu over een goed team met heel slimme mensen. Het is niet makkelijk om goede mensen te vinden en te behouden. De afgelopen jaren zijn er ook vaak weer mensen vertrokken. Maar nu hebben we ze ook echt iets te bieden voor de toekomst, waardoor iedereen met heel veel enthousiasme aan hetzelfde doel werkt.”

Meerdere tools

Inmiddels biedt Greenhouse Sustainability meerdere professionele footprinttools voor onder andere de sierteelt, groenteteelt, logistiek en bloemisten. Tools die werken op basis van internationale standaarden en de Flori Footprint Tool werd zelfs officieel gecertificeerd. En de ontwikkeling gaat door. “Na tien jaar staat er nu een stabiele organisatie, maar we staan pas aan het begin. De wereld is zo veranderlijk, ik heb geen idee waar we over nog eens tien jaar met z’n allen staan. Maar ik heb er wel vertrouwen in dat wij, als we blijven vernieuwen en blijven meegroeien met de sector, de komende jaren een belangrijke rol in de sector kunnen blijven spelen. Ons werk is eigenlijk nooit klaar.”

'LICENSE TO PRODUCE' CREËREN VOOR DE NEDERLANDSE TULP

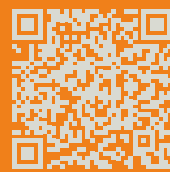
De tulpensector staat volop in de schijnwerpers als het gaat om duurzaamheid. Kritische vragen van consumenten vindt Joost Wesselman van Dutch Tulips Group niet meer dan terecht. Maar hoe bewijs je dat de sector wél toekomstbestendig is? Volgens hem draait alles om balans: wat je als bedrijf neemt, moet je teruggeven aan de omgeving én aan de aarde.

Tekst: Ank van Lier

Fotografie: Aranka van Dijk

'ONS STREVEN IS OM IN 2030 VOLLEDIG CO2-NEUTRAAL TULPEN TE PRODUCEREN'

SCAN VOOR MEER!

Dutch Tulips Group behoort tot de vaandeldragers van de Nederlandse tulpensector. Onder de paraplu van Dutch Tulips Group vallen meerdere bedrijven, die gezamenlijk de hele keten van tulpen en seizoensbloemen bestrijken. "Zoals ons familiebedrijf Wesselman Flowers", vertelt Joost Wesselman. Hij is de vierde generatie aan het roer van de onderneming. "Op onze locaties in Roelofarendsveen en in De Kwakel broeien we op jaarbasis zo'n 175 miljoen tulpen. Daarmee horen we bij de grootste tulpenbroeiers ter wereld."

Naast het familiebedrijf maken ook een bollenbedrijf – dat uitgangsmateriaal voor tulpenbroeierijen produceert –, een uitzendbureau en het bedrijf Tulpen.nl deel uit van Dutch Tulips Group. "Tulpen.nl verpakt jaarlijks 350 miljoen tulpen en seizoensbloemen, die hun weg vinden naar supermarkten in heel Europa. Het gaat daarbij om bloemen van onze eigen broeierij, maar ook om bloemen van collega-telers met wie we al jarenlang intensief samenwerken."

Blijdschap blijft overeind

Het doel van Dutch Tulips Group staat als een huis: mensen iedere dag blij maken met tulpen en andere seizoensbloemen. Maar hoe groot is die blijdschap nog, nu de duurzaamheid van de tulpensector steeds meer ter discussie staat? "Mensen worden nog altijd blij van tulpen", zegt Wesselman stellig. "Dat zie en merk ik iedere dag. Maar we sluiten onze ogen niet voor de kritische houding van sommige consumenten. Het is goed dat zij alert zijn; dat zorgt ervoor dat zaken in beweging komen en blijven. Als sector moeten we daarmee zien te dealen en proberen om steeds een stapje extra te zetten en het beter te doen op het gebied van duurzaamheid."

Het lastige is volgens Wesselman dat de blijdschap die een bosje tulpen teweegbrengt lastig te vergelijken is met de milieu-impact van de productie. "Die impact is overigens

minimaal; tulpen worden zeer duurzaam geproduceerd", benadrukt hij. "Het effect dat tulpen op mensen hebben, laat zich moeilijk in cijfers uitdrukken, maar is zonder twijfel van grote waarde."

Onderweg naar CO2-neutraal

De overtuiging dat de tulpensector voortdurend moet werken aan duurzaamheid, is sterk verankerd in de koers van Dutch Tulips Group. Binnen de diverse bedrijven wordt continu gewerkt aan het thema duurzaamheid – dit staat standaard op de agenda van de MT-meetings – en het streven is om het steeds een beetje beter te doen. "We hebben al veel verschillende certificeringen op zak", zegt Wesselman. "Zo zijn we al lange tijd MPS-A+-gecertificeerd, waardoor we voldoen aan de internationale standaard voor een duurzame en verantwoorde teelt. Ook voeren we het GRASP-certificaat, dat meer gericht is op sociale aspecten, en voldoen we aan de richtlijnen van GlobalGAP en daarmee aan het Floriculture Sustainability Initiative."

Het terugdringen van de CO2-uitstoot is bij dit alles heel belangrijk. Zoals gezegd is het tulpenbroeiproces in de basis al uitermate duurzaam. Dit vraagt ook weinig energie, geeft Wesselman aan. "Tulpen hebben niet veel temperatuur nodig. Daarbij is de tulpenbroeierij heel efficiënt: er staan veel stuks op een vierkante meter en de teelten zijn relatief kort. Onder de streep is wel sprake van enige CO2-uitstoot, maar die compenseren we voor de webshop door de aanplant van bamboe in Oeganda. En ons streven is om in 2030 volledig CO2-neutraal tulpen te produceren. We stoken nu nog met een gasketel, maar willen die straks gaan vervangen door een warmte- en koudeopslag (WKO)."

Sociale duurzaamheid

Wesselman benadrukt dat duurzaamheid niet alleen betrekking heeft op energie en CO2-uitstoot. "Dit is veel breder. Goed omgaan met je medewerkers is hier eveneens

onderdeel van. Wij hebben in de piekperioden zo'n driehonderd Oost-Europese seizoensarbeiders aan het werk. We behandelen deze mensen vriendelijk en respectvol en proberen aandacht te hebben voor de mens achter de medewerkers. Daarnaast zorgen we voor goede huisvesting en bieden we mensen groei- en ontwikkelingsmogelijkheden." Iets terugdoen voor de omgeving waarin je als

'ALS SECTOR MOETEN WE ZIEN TE DEALEN MET KRITISCHE HOUDING VAN CONSUMENT'

bedrijf opereert, valt volgens Wesselman eveneens onder duurzaamheid. "Wij 'nemen' als Dutch Tulips Group iets van de omgeving en willen daarom ook iets teruggeven en onze verantwoordelijkheid nemen. Dit doen we bijvoorbeeld door het sponsoren van verenigingen en events in Roelofarendsveen en omgeving. Op die manier creëer je ook draagvlak. Duurzaamheid is doorgesijpeld tot in de haarvaten van onze bedrijven."

De bedrijvengroep maakt deze inspanningen steeds meer

inzichtelijk en registreert ze in rapportages en jaarrekeningen. "Dat is ook verplicht, onder meer vanuit de Europese Corporate Sustainability Reporting Directive-richtlijn. Maar we werken niet duurzaam omdat het móet; het komt voort uit een intrinsieke motivatie. We willen over vijftig jaar nog steeds bestaan als bedrijvengroep en dan groter en vooral duurzamer zijn dan nu. Om dat voor elkaar te krijgen, is het zaak om steeds stappen voorwaarts te zetten en niet af te wachten totdat je wordt 'overvallen' door wetten en regels."

Creëren van 'license to produce'

Wesselman benadrukt dat het van groot belang is dat ook de rest van de tulpensector meegaat in de geschetste duurzaamheidstrend. "Wij als Dutch Tulips Group horen wat dit betreft tot de voorlopers. We zetten ons - samen met andere versnellers - in om andere bedrijven in onze sector mee te krijgen in deze ontwikkeling. Wanneer we met zijn allen nadenken over hoe we een optimale balans kunnen creëren - wat betekent dat we datgene wat we 'nemen' ook teruggeven aan de omgeving en de aarde - dan hebben we zonder meer toekomstperspectief als sector. Op die manier ontstaat een 'license to produce' en is er ook over vijftig jaar nog volop tulpenproductie in Nederland. Consumenten kunnen ook dan met een gerust hart een bosje tulpen neerzetten in hun woonkamer en weten zeker: deze zijn op een goede en duurzame manier geproduceerd. Daar kunnen en mogen ze blij van worden!"

CO2-NEGATIEF TELEN MET ULTRA-CLIMA

12

CO2-negatief telen zonder verlies van kwaliteit en opbrengst? KUBO bewijst dat het kan. De afgelopen jaren werkte het bedrijf uit Monster hard aan de doorontwikkeling van haar Ultra-Clima concept en met resultaat. Praktijkproeven wijzen uit dat het mogelijk is om niet alleen de uitstoot van CO2 te verminderen, maar bovendien om meer CO2 uit de lucht te halen dan wordt uitgestoten.

Tekst: Jacco Strating

Fotografie: Sharon Schouten

Om groenten te telen is CO2 onmisbaar. Maar waarom zou je die CO2 extra toevoegen en een teveel aan CO2 weer uitstoten als de planten hun exacte CO2-behoefte ook zelf uit de buitenlucht kunnen halen? Met die gedachte ging KUBO aan de slag. Het Ultra-Clima concept bestond al langer en had internationaal furore gemaakt als duurzame teeltmethode. Maar KUBO bleef het concept de afgelopen jaren doorontwikkelen, waarbij sterk werd gefocust op het terugdringen van het CO2-verbruik. Met de eerste CO2-negatieve teeltstrategie als gevolg.

'Wedstrijdje'

Luuk Graamans is Senior Consultant Greenhouse Technology bij KUBO. Voorheen werkte hij als onderzoeker bij Wageningen U&R en TU Delft. Hij geeft aan dat de term 'CO2-negatief' vaak al direct tot discussie leidt. "Veel mensen roepen dan: hoe kun je nu volledig CO2-neutraal zijn? Je zet een volledig gebouw neer en de tomaten

worden gekweekt en gegeten, waarbij ook CO2 vrijkomt. Daarom is het belangrijk om duidelijk te maken wat we nu eigenlijk bedoelen." Dat deed het bedrijf door een 'wedstrijdje' aan te gaan met Schenkeveld. "We wilden laten zien dat we op hetzelfde niveau kunnen kweken als een van de beste tomatentelers van Nederland, maar dan met veel minder CO2", aldus Graamans. "En dat is gelukt."

De Ultra-Clima kas maakt gebruik van hernieuwbare energiebronnen, het hergebruiken van afgevangen CO2 én CO2 uit de buitenlucht als fertilisatie. Zo wordt de uitstoot aanzienlijk verlaagd. En omdat deze CO2 altijd beschikbaar is, kan met restwarmte zelfs CO2-neutraal worden geteeld. Daarnaast is het verbruik van water en energie lager en maakt het semi-gesloten concept gebruik van een innovatieve ventilatietechniek. Daarmee kan de CO2-footprint nog verder worden verlaagd. "We teelden in ons testcenter Blue Lab onder dezelfde

omstandigheden als Schenkeveld, maar wij deden dat met 7 procent minder water, 22 procent minder elektriciteit en maar liefst 92 procent minder gedoseerde CO2. Bovendien realiseerden we een hogere opbrengst." De resultaten zijn gevalideerd door een internationaal erkend adviesbureau op het gebied van duurzaamheid, geeft Graamans aan. "Maar zeker zo belangrijk is dat we Schenkeveld, niet de eerste de beste, hebben kunnen overtuigen dat ons concept werkt. Niet alleen op basis van getallen, maar ook door hoe het gewas erbij stond."

Operationele input

Een kas vereist volgens Graamans allerlei materialen met een eigen CO2-footprint. "Aan de onderzijde de energie en aan de bovenkant de rechtstreeks gedoseerde CO2. Aan al die materialen zit een hele keten vast met ook weer een eigen CO2-footprint en dat geldt ook voor het water en plantmateriaal dat wordt gebruikt. Aan de consumentenkant heb je vervolgens nog verwerking, opslag, transport en consumptie. Dus als je de hele keten CO2-neutraal wilt maken, moet je al die aspecten meenemen." Als je een CO2-negatieve tomaat wilt hebben, hoeft je volgens Graamans alleen maar te kijken wat er daadwerkelijk wordt gedoseerd en hoeveel een tomaat opneemt. "Dat is een makkelijkere berekening. Maar wij willen naar een CO2-negatieve teeltstrategie, daarom kijken we ook naar de operationele input, de hoeveelheid elektriciteit en energie die nodig is om die tomaat te kunnen telen."

De gouden standaard in de glastuinbouw is nog altijd de Venlo-kas. Een kas die voornamelijk functioneert met natuurlijke ventilatie. "Nadeel ten opzichte van het energie- en CO2-verbruik is dat je heel veel aan het doseren bent op momenten dat er veel licht is en vervolgens gaan de ramen open als het warm is en weg is de CO2. Dat is niet waar we naartoe willen als sector. De Ultra-Clima kas onderscheidt zich doordat we water laten verdampen waarmee we lucht van buitenaf laten afkoelen en vochtiger maken. Die lucht gaat door een verwarmingsunit en wordt onder druk gecirculeerd door de hele kas. De lucht gaat dus niet via het raam naar binnen en naar buiten, maar wordt centraal aangezogen en centraal tussen de planten verspreid. Daardoor wordt ook de CO2 van buiten voortdurend gecirculeerd en heb je dus een continue aanvoer van CO2 dicht bij het blad."

Retrofit

Volgens Graamans is deze techniek niet alleen toe te passen op tomaten, maar ook bij andere producten. "Er loopt al een proef met aardbeien en we kijken naar meer gewassen." Daarmee verwacht hij dat KUBO de komende jaren in verschillende teelten kan bijdragen aan verduurzaming. En daarvoor is volledige nieuwbouw lang niet altijd nodig. "We kunnen het concept zeker ook inpassen op bestaande bedrijven door middel van retrofit. Daar staat een investering tegenover, maar als je kijkt naar de toename in productie en kwaliteit, is dat ook snel terugverdiend." Wel wijst Graamans erop dat de Ultra-Clima kas een totaalconcept is. "Als je dingen gaat weglaten, zullen de resultaten ook anders zijn. Want een Ferrari op standaard banden rijdt ook minder prettig."

UNIQUE GROWERS COMPANY:

GEZAMENLIJK BOUWEN AAN DUURZAME GROEI

Vilosa en SV.CO realiseerden zich dat samenwerking meer ruimte zou bieden voor groei. Zowel voor partners als medewerkers. In het kwekersplatform Unique Growers Company bundelen zij nu hun krachten en wordt kennis gedeeld, maar behouden ze wel ieder hun eigen identiteit. Gezamenlijk bouwen de kwekerijen aan toekomstbestendige groei van hun bedrijven. Daarvoor is verduurzamen een must, zo menen directieleden Rick van Luijk en Sander Verbeek.

Tekst: Jacco Strating

Fotografie: Sharon Schouten

14

Vilosa en SV.CO hadden allebei een groeipad, maar groei en professionalisering brengen ook uitdagingen met zich mee. "We hebben steeds meer mensen nodig op thema's als financiën, HR, energie-inkoop, ICT en certificeringen. Tot twee jaar geleden deed je dat er zelf bij, maar met de groei die wij ambiëren heb je over twee jaar echte specialisten nodig om dat op een goede manier te doen. Dat vraagt dus om een andere inrichting van je organisatie. Door dit gezamenlijk op te pakken kunnen we

nog actiever inspelen op marktontwikkelingen", zegt Rick van Luijk.

Met Unique Growers Company zetten Vilosa en SV.CO een toekomstgericht platform neer waarmee zij een duurzame marge willen creëren. "Als je tien jaar niets doet, val je weer terug in de middenmoot", zegt Sander Verbeek. "Wij willen stappen maken met elkaar. Dat is best spannend, maar alleen dan kun je groeien om aan de bovenkant alles goed te organiseren. Dat kun je doen door goede mensen

Sander Verbeek en Rick van Luijk

Scan voor meer!

op de juiste posities te hebben. Wil je hen binnenboord houden, dan zul je ook ambitie moeten bieden. En dat doen we nu. Bovendien stelt die professionalisering ons in staat om sneller in te spelen op de wensen van klanten en samen met hen te bouwen aan duurzame groei.”

Verduurzamen centraal

Unique Growers Company staat open voor toekomstige toetreders en ontwikkelt zich dan ook als platform voor meerdere kwekerijen. Daarvoor zijn korte en lange termijn sporen uitgezet. Als eerste werd aan de slag gegaan met financiën, personeelszaken en administratie. “Dat moet gewoon op orde zijn”, zegt Van Luijk. “Ook de energie-inkoop hebben we direct beetgepakt, omdat de impact daarvan enorm groot is. Verder hebben we door een gezamenlijke deelname in een stekbedrijf in Oeganda meer grip op de keten gekregen.” Voor de langere termijn staat verduurzamen centraal. Unique Growers Company heeft in totaal 30 hectare aan bloeiende potplanten, verdeeld over acht teeltlocaties. “Met meerdere teeltspecialisten in huis, kunnen we duidelijke keuzes maken op gebied van verduurzamen”, zegt Van Luijk. “Daarmee sluiten we aan bij de toenemende vraag van klanten naar onderscheidende duurzame producten.”

Bij Unique Growers Company zien ze verduurzaming als een gezamenlijke route met medewerkers, klanten en leveranciers. “Onze ambitie is helder: stap voor stap toewerken naar een teelt die chemievrij, fossielvrij en schoon is. Dat doen we door te experimenteren, te leren en succesvolle oplossingen binnen ons platform op te schalen. Dankzij onze schaalgrootte kunnen we speci-

alisten aantrekken en innovaties realiseren die voor een individuele kweker vaak niet haalbaar zijn”, aldus Verbeek.

Schaalbaar en waardevol

Een groot voordeel dat het platform biedt, is dat de bedrijven samen meerdere teeltlocaties hebben. “Dat geeft ons de ruimte om uiteenlopende duurzaamheidsinitiatieven naast elkaar uit te proberen, zonder dat het hele platform risico loopt”, aldus Verbeek. “Zo werken we op de ene locatie volledig insecticidevrij, op een andere veenvrij, en zetten we elders cameratechniek en natuurlijke bestrijders in. Zo houden we focus en bouwen we kennis op die we platformbreed én in de keten kunnen delen. Daarmee maken we verduurzaming schaalbaar en waardevol, voor onszelf, voor nieuwe toetreders én voor klanten die steeds meer duurzame en onderscheidende producten vragen. We weten dat deze route uitdagend is, maar samen met onze mensen, klanten en partners zetten we elke dag stappen richting een duurzame toekomst.”

Unique Growers Company heeft volgens Van Luijk een stabiele koers nodig die toekomstgericht is. “Dus moeten we aan de slag met de dingen die voor onze toekomst een barrière vormen. Ons platform is te groot om af te wachten, maar we hebben ook de juiste specialisten in huis om die uitdagingen op te lossen. Zodat we uiteindelijk een bedrijfsinrichting kunnen creëren waarbij we altijd iets kunnen maken dat marktgericht is.”

DE FINANCIËLE PUZZEL VAN VERDUURZAMEN

16

Verduurzamen begint met een visie, maar slaagt pas als die financieel is onderbouwd. Flynth helpt ondernemers die brug te slaan: van duurzaam idee naar rendabele uitvoering, zegt Cor de Fijter, adviseur tuinbouw bij Flynth. "Verduurzamen doe je niet alleen voor morgen, maar ook om vandaag ondernemer te blijven."

Tekst: Annemarie Gerbrandy

Fotografie: Astrid Grootsholten

In een wereld waarin verandering de enige constante lijkt, groeit de druk op ondernemers in de glastuinbouw. Jacques Buith, voorzitter van de Raad van Bestuur van Flynth, ziet een duidelijke rol voor de organisatie weggelegd waar het gaat om duurzaam ondernemen. "Flynth helpt kwekers met een duurzame groei van hun bedrijf. Niet alleen financieel-economisch, maar ook op ecologisch en sociaal-maatschappelijk gebied. Die driehoek moet in balans zijn. Duurzame groei is voor de klant van belang, maar er zijn ook imago-uitdagingen. Flynth kan aan alle drie de aspecten een

belangrijke bijdrage leveren." Adviseur Cor de Fijter ziet duurzaamheid als integraal onderdeel van goed ondernemerschap. Een teler kan zich niet meer alleen focussen op productie en prijs, zegt hij. "Je moet ook nadenken over hoe je produceert en met welke impact, welk verhaal je aan de consument vertelt en hoe je bedrijf toekomstbestendig blijft." De Fijter legt daarom in de begeleiding van klanten de nadruk op vier thema's: energietransitie, groene gewasbescherming, biodiversiteit en natuurlijke balans én duurzaam omgaan met medewerkers (arbeid).

SCAN VOOR MEER!

OVER FLYNTH

Flynth is het grootste advies- en accountancykantoor voor het mkb in Nederland. Met meer dan 1.500 medewerkers op ruim 50 locaties ondersteunt de organisatie ondernemers met advies op maat, van accountancy en fiscaliteit tot bedrijfskundige (haalbaarheidsstudie, financieringsoplossingen en bedrijfsopvolging) en strategische vraagstukken. De kracht van het bedrijf ligt in de combinatie van landelijke kennis en lokale betrokkenheid.

Financiële puzzel

Duurzaamheid is naast een technische of ideologische uitdaging ook een financiële puzzel. Zonder inzicht in cijfers blijf je hangen in goede bedoelingen, stelt De Fijter. "Het vertrekpunt is altijd: heb de basis op orde met een plan, een begroting. Een ondernemer kan dan laten zien dat hij in control is, naar zichzelf en zijn management toe, maar ook richting financiers of andere partners. Een heldere begroting en een gesprek maken keuzes compleet."

Flynth helpt ondernemers niet alleen om terug te kijken via jaarrekeningen, maar vooral ook vooruit. De adviseur: "Wij werken met (rolling) forecast en tussentijdse cijfers, gegevens die je voortdurend aanpast. Daardoor weet je als ondernemer waar je staat en kun je snel beslissingen nemen of een buitenkansje in de markt pakken. Het idee daarachter is om van begroten een levend document te maken en de ondernemer real-time inzicht te geven. Geen statisch rapport voor in de la, maar een praktisch stuurmiddel. Zo kunnen wij samen met ondernemers snel de aanvraag richting hun bank verzorgen."

Aardwarmteproject

Globe Plant, gespecialiseerd in het opkweken van groente- en sierteeltplanten, is zestig jaar klant bij Flynth. Paul Grootscholten is mede-eigenaar van het bedrijf in Vierpolders. Hij was in 2008 een van de trekkers van het project Aardwarmte Vierpolders (A4P) en was veertien jaar voorzitter van het collectief. In 2016 werd de eerste aardwarmte aan de acht partners van A4P geleverd. De locatie Vierpolders van Globe Plant draait nu voor 70 procent op geothermie en 30 procent op gas en een WKK.

De belangrijkste drijfveer om te verduurzamen was voor Grootscholten energiebesparing voor een duurzaam en gezond bedrijf in de nabije toekomst. "We hebben vier jaar 100 procent op aardwarmte gedraaid, maar dat werd erg duur. We hebben toen geïnvesteerd in een WKK, waardoor we nu ook elektra kunnen opwekken. Daarnaast hebben we een batterij van 3,0 Megawatt. De glastuinbouw is met haar WKK's een belangrijke pijler onder het energie-even-

wicht in Nederland. Dat is goed voor de beeldvorming van de sector. Beeldvorming is een grote uitdaging, vind ik. Groter dan energie."

Flynth begeleidde het aardwarmteproject met advies en het opbouwen van businessmodellen, zodat de acht leden van A4P een lening bij de bank konden aanvragen. "Flynth is in de tuinbouw een gekende naam, het was een logische keus met de organisatie in zee te gaan", zegt de teler. "Bovendien zijn zes van de acht leden van A4P al klant bij Flynth." Volgens Cor de Fijter is het in zo'n project van belang de basis op orde te hebben. "Dat begint met een meerjarige begroting. In het jaar waarin je werkt, werken we met een detailbegroting, voor voortschrijdende inzichten."

Impactanalyse

Flynth zet in op het ondersteunen van ondernemers met de afdeling Duurzaamheidsadvies en maakt in haar duurzaamheidsadviezen twee afslagen: wet- en regelgeving en intrinsieke motivatie, zegt Youri Zwart, manager Duurzaamheidsadvies. "Als een ondernemer met duurzaamheid aan de slag wil, weet hij vaak niet waar hij moet beginnen. Duurzaamheid is gericht op kostenbesparing en omzetverhoging, maar ook op het sociale aspect, iets terugdoen voor de directe omgeving. Onze methodiek is gebaseerd op het duurzaamheidsmodel 3P's (People, Planet, Profit). Wij helpen ondernemers hun duurzame ambities te verduidelijken met concrete en meetbare tools. Met een impactanalyse maken we kansen en risico's inzichtelijk en hoe die aan te pakken en te beheersen."

Van grond tot mond

Volgens bestuursvoorzitter Jacques Buith draagt Flynth door het inzetten van kennis en kunde ook bij aan het bredere ecosysteem van food & agri. "We beschikken over heel veel data die we in de hele keten kunnen inzetten: van grond tot mond. Dat is de kracht van Flynth. We kunnen de data van de klant verrijken met data uit de sector en van andere partijen uit de keten en die samenbrengen tot specifieke antwoorden op klantvragen. Met die toegevoegde waarde maken onze adviseurs het verschil in gesprekken met de klant."

SAMEN BOUWEN AAN TOEKOMST- BESTENDIGE TEELT

De glastuinbouw staat voor grote uitdagingen. Klimaatverandering, schaarste aan grondstoffen en strengere regelgeving zetten telers en producentenorganisaties onder druk om te verduurzamen. Tegelijk biedt dit kansen voor wie durft te investeren in verandering. The Greenery kiest bewust voor die koers en werkt onder het motto 'Samen duurzaam vooruit' met haar telers aan een toekomstbestendige keten. Van biovergisting tot energieschermen en van slimme verpakkingsoplossingen tot CO2-reductie: de beweging is in volle gang.

18

Duurzaamheid is voor The Greenery geen los programma, maar een integraal onderdeel van de bedrijfsstrategie. De duurzaamheidsstrategie rust op vier pijlers: CO2-reductie, toekomstbestendige teelt, hergebruik van grondstoffen en goed werkgeverschap. Deze thema's vormen de leidraad voor zowel interne processen als de samenwerking met telers, klanten en logistieke partners. The Greenery houdt aansluiting op de actuele ontwikkelingen bij duurzaamheid binnen de agf-sector met een realistische, flexibele, actiegerichte strategie. "Onze telers zijn vanuit hun basis duurzaam georiënteerd, maar het zijn ook ondernemers. Ze willen weten: wat levert het op? Daarom maken we in onze keuzes steeds de koppeling met het commercieel belang van verduurzaming: toegang tot markten, lagere kosten, betere marges," licht CEO David Markowski toe. Tegelijk is de strategie pragmatisch: waar het kan wordt data gebruikt om te sturen en ligt de nadruk op het realiseren van concrete verbeteringen. Zo blijft The Greenery wendbaar in een snel veranderende keten, zonder haar duurzaamheidsambitie uit het oog te verliezen.

GreenTeam en Groene Groeimakers

Om de duurzaamheidsambities te vertalen naar de praktijk, is binnen The Greenery het GreenTeam samengesteld: een multidisciplinair team van collega's die duurzaamheid in hun dagelijkse werk verankeren. Ze vormen de brug tussen strategie en uitvoering, en zijn aanspreekpunt voor telers en collega's. Daarnaast zet The Greenery in op herkenbare rolmodellen: de Groene Groeimakers. Dit zijn telers en medewerkers die met concrete acties laten zien hoe verduurzaming eruitziet in de praktijk én commercieel aantrekkelijk is. Hun verhalen maken abstracte doelen tastbaar en inspireren anderen om ook stap-

pen te zetten. Guus Cox, aardbeienteler in Noord-Limburg, is zo'n Groene Groeimaker. Zijn bedrijf is volop in ontwikkeling: "We zetten stevig in op energiebesparing en hergebruik. Onze kassen zijn voorzien van energieschermen en we zijn overgestapt op LED-belichting. Dat scheelt niet alleen in uitstoot, maar ook in kosten op termijn." Ook op verpakkingsvlak denkt Cox mee. "We testen samen met The Greenery nieuwe, duurzamere verpakkingen die voldoen aan de PPWR-eisen. Maar dat moet wel hand in hand gaan met houdbaarheid. Want een aardbei weggooien omdat de verpakking tekortschiet, dat is pas verspilling." Zijn motivatie? "Ik wil mijn bedrijf toekomstbestendig houden. En eerlijk gezegd: mijn kinderen moeten ook nog kunnen telen."

100% Groen Telen

In Ooltgensplaat werkt Adriaan van Gurp, eigenaar van Fitterstee Growers, toe naar een chemievrije komkommerteelt. Via het project 100% Groen doet hij ervaring op met alternatieve middelen en substraten. "Nu al kennis opdoen geeft inzicht in telen zonder chemie." Door slimme teeltplannen en investeringen in verticale ventilatie en energieschermen halveerde hij in vijf jaar het gasverbruik. "Dat is goed voor de portemonnee én duurzamer." Ook experimenteert hij met kokosmatten naast perliet. Dankzij een bijdrage van SIG&F kon hij bovendien zijn sorteerlijn automatiseren. "Ondernemen is vooruitkijken, zeker nu middelen verdwijnen. Daar wil ik klaar voor zijn." Het SIG&F (Sectorale Interventie Groenten & Fruit) speelt een sleutelrol in de verduurzamingsstrategie van The Greenery. Met de regeling ondersteunt The Greenery haar telers door te investeren in innovatie, energie, verpakkingen en digitalisering. Zo worden goede plannen sneller realiteit. David

David Markowski

SCAN VOOR MEER!

Adriaan van Gurp

Markowski: "SIG&F is meer dan een pot geld. Het is een manier om samen met onze leden risico's te delen en kansen te benutten. Juist in een tijd waarin financiële instellingen terughoudend zijn en wetgeving verandert, willen we als coöperatie het verschil maken."

19

Van meten naar verbeteren

Duurzaamheid is in toenemende mate data-gedreven. Retailers, banken en overheden vragen om transparantie. "Daar helpen we onze telers bij," zegt Markowski. "We versimpelen de dataverzameling waar mogelijk, het sectorbrede, uniforme gebruik van data voor het berekenen van de footprint en richten ons op het inzichtelijk maken van concrete prestaties. Niet omdat het moet van Brussel, maar omdat het vertrouwen geeft richting klant en consument." Een voorbeeld: het gebruik van GRASP voor sociale duurzaamheid. Tegelijk zet The Greenery in op slimme dashboards en monitoringstools, waarmee telers zélf kunnen sturen op hun verduurzaming.

De beweging is op gang. Het komende jaar zet The Greenery in op verdere verduurzaming. Denk aan het testen van alternatieve verpakkingen, begeleiding bij Europese wetgeving en uitbreiding van het netwerk van Groene Groeimakers. Daarbij zoekt The Greenery nadrukkelijk de samenwerking op, bijvoorbeeld via FVO. Binnen de gezamenlijke agenda van De Eerste Duurzame Generatie werken telersverenigingen aan thema's als energie, gewasbescherming en sociaal werkgeverschap. "Duurzaamheidsvraagstukken hebben geen concurrentieel karakter," besluit Markowski. "Het zijn uitdagingen voor ons allemaal. Alleen samen kunnen we echt het verschil maken – voor onze telers, onze klanten en de wereld waarin we telen."

'HET LEVERT JE HEEL VEEL OP'

Katharina Schuster ging drie jaar geleden aan de slag bij Greenhouse Sustainability als LCA-specialist. Een achtergrond in de tuinbouw had ze niet, maar de afgelopen jaren raakte ze wel onder de indruk van de sector. Met de Flori Footprint Tool wil ze sierteeltbedrijven nu helpen om hun milieu-impact inzichtelijk te maken.

Tekst: Jacco Strating

Fotografie: Lianne Torn-Boschman

Oorspronkelijk komt Katharina uit Duitsland, maar toen haar partner een baan in Nederland kreeg, ging ook zij de grens over. Als specialist op gebied van levenscyclusanalyse (LCA) klopte ze aan bij Greenhouse Sustainability. "Ik had een achtergrond in environmental en mechanical engineering en wilde die kennis en ervaring meenemen in de tuinbouwsector. Een sector die nadrukkelijk bezig is met duurzaamheid."

Sindsdien houdt Katharina zich bezig met het doorontwikkelen van de Flori Footprint Tool. "Met deze online tool kunnen bedrijven in de sierteelt de footprint van hun producten berekenen en daarmee inzicht krijgen in hun impact op het milieu. Daarnaast kunnen kwekers met de Flori Footprint Tool scenario's doorrekenen om te zien wat het effect is als ze bepaalde veranderingen op hun bedrijf doorvoeren."

Zelf berekenen

Katharina geeft aan dat er een groeiende vraag onder kwekers is naar footprinting. "De Flori Footprint Tool biedt hun de mogelijkheid om die berekeningen zelf te doen. Daardoor wordt het aan de ene kant betaalbaarder, maar zijn kwekers ook flexibeler. Ook kunnen ze zelf bepalen met wie zij die informatie delen." Al is het inzicht dat kwekers krijgen volgens Katharina het belangrijkste doel. "Op basis van die data kan immers worden bepaald wat de verbeterpunten zijn. Zonder een footprintberekening wordt dat heel lastig."

De Europese rekenstandaard FloriPEFCR vormt het uitgangspunt van de Flori Footprint Tool. "Het heeft een paar

jaar geduurd om die standaard te ontwikkelen, maar toen de eerste versie uitkwam, zijn we direct aan de slag gegaan om een passende tool te bouwen. Toen de definitieve standaard werd gelanceerd, hebben we de tool op details verder aangepast."

WAls een kweker met de Flori Footprint Tool aan de slag wil gaan, raadt Greenhouse Sustainability altijd een 'kick-off sessie' aan. "We lopen dan samen door de tool heen en kunnen bespreken hoe de gegevens voor hun specifieke situatie ingevuld dienen te worden. Sommige bedrijven hebben bijvoorbeeld meerdere locaties en producten, wat het iets moeilijker maakt. En we kunnen dan ook gelijk vragen beantwoorden", aldus Katharina. "Het is belangrijk om te weten hoe je alles op een correcte manier invult, maar ook wat je uit de tool kunt halen. Uiteindelijk moet een kweker de berekening zelf uitvoeren, maar wij zorgen altijd voor ondersteuning, zeker als het de eerste keer is."

De meeste gebruikers zijn blij als ze hun berekening zien. "Vooraf lijkt het misschien veel werk, maar als je eenmaal met de tool aan de slag gaat, wordt het steeds makkelijker en gaat het ook steeds sneller. En het levert je ook veel op." Katharina is trots dat steeds meer bedrijven voor de Flori Footprint Tool kiezen. "We hebben hard gewerkt aan deze tool, dan is het mooi om te zien dat bedrijven daar ook naar tevredenheid gebruik van maken. In de tussentijd blijven wij de Flori Footprint Tool verder doorontwikkelen. We proberen de tool nog beter te maken en nog vriendelijker in het gebruik. Ook zullen we nieuwe functies blijven toevoegen. Daarvoor hebben we

SCAN VOOR MEER!

21

ook de feedback van gebruikers nodig. Alleen samen kunnen we die ontwikkeling doorzetten.”

Geen limiet

Vergeleken met andere tools in de markt onderscheidt de Flori Footprint Tool zich vooral op gebied van flexibiliteit. “Je schaft één licentie aan, maar kunt de tool vervolgens zoveel gebruiken als je zelf wilt. Je kunt meerdere jaren terugrekenen en scenario’s voor de volgende vijf jaar berekenen. Er is geen limiet als het gaat om het aantal locaties en producten. De inzichten

die je krijgt op de vele levels van de footprint en de mogelijkheid om daarmee te spelen, maken onze tool echt uniek.”

Katharina voelt zich thuis bij Greenhouse Sustainability. “Het is spannend en uitdagend. We hebben een relatief klein team, waardoor iedereen heel betrokken is. Er gebeuren bovendien zoveel dingen in de tuinbouw, dat er de komende jaren nog heel veel kansen liggen. Steeds meer mensen weten ons ook te vinden en spreken hun waardering uit voor wat wij doen. Dat motiveert ons om op deze weg door te gaan.”

KETENBREED CO2 REDUCEREN IN AARDBEIENTEELT

Aardbeienteler Verkuijlen, groeisspecialist Van Iperen, Bakker Barendrecht en Albert Heijn werken samen in een project om de circulaire meststof GreenSwitch® toe te passen in de aardbeienteelt. Doel van de pilot is om ketenbreed CO2 te reduceren. Samenwerking is nodig om doorbraken te realiseren, zegt Eveline Kijlstra, specialist Duurzaamheid bij Albert Heijn.

Tekst: Annemarie Gerbrandy

Fotografie: Sorcha Tijmons

22

Albert Heijn heeft als ambitie de uitstoot van broeikasgasen in de keten in 2030 met 45 procent te verminderen ten opzichte van 2018. De supermarktketen heeft al haar strategische partners, onder wie Bakker Barendrecht, aangezet te inventariseren waar de uitstoot zit en welke mogelijke oplossingen er zijn. Volgens Gerard Harleman van Bakker Barendrecht is 50 procent van de CO2-uitstoot afkomstig uit de glastuinbouw, door aardgasverbruik. 8 tot 10 procent komt uit kunstmest, waarbinnen 80 procent afkomstig is uit synthetische stikstof.

Kunstmestreductie

Albert Heijn vraagt om samenwerking en initiatieven om CO2-reductie in de keten te realiseren, zegt Harleman. "Daarvoor is een aantal pilots in het leven geroepen. Kunstmestreductie is daar één van, met Bakker Barendrecht in de lead. We hebben daarvoor een aantal strategieën opgezet, waaronder vervanging door natuurlijke mest, uit onder andere dierlijke mest, compost en groenbemesters. In onze wens om meer gebruik te maken van natuurlijke stikstof die in Nederland beschikbaar is, kwamen we uit bij Van Iperen met GreenSwitch."

'ELKE TON CO2 DIE JE NÍET UITSTOOT, GAAT FINANCIËEL VOORDEEL OPLEVEREN'

Aardbeienteler Verkuijlen uit Heeswijk-Dinther is al 45 jaar vaste leverancier van aardbeien aan Bakker Barendrecht én klant van Van Iperen. Vader Jo Verkuijlen startte in het begin van de jaren tachtig met het leveren van aardbeien aan Albert Heijn. Het bedrijf, nu van zoons Mark en Jorg Verkuijlen, teelt 15 hectare stellingaardbeien en 2 hectare aardbeien onder glas. Daarnaast telen de broers 10 hectare kersen en 35 hectare asperges. "We hebben vanuit Van Iperen aan Verkuijlen gevraagd of zij aan een pilot met GreenSwitch in aardbeien wilden meedoen", vertelt Gerard Bok van Van Iperen. "Het leuke van dit project is dat alle ketenpartijen er direct bij betrokken zijn. Als je het over circulair hebt, is dit daar een mooi voorbeeld van. In de veehouderij is een stikstofoverschot, in de tuinbouw hebben we veel stikstof nodig."

Groene meststof

GreenSwitch is een vloeibare groene meststof die vrijwel CO2-neutraal wordt geproduceerd. De productie ervan vindt plaats bij een biogasfabriek in Hardenberg. Voor GreenSwitch kaliumnitraat wordt ammonium uit vloeibare digestaat gehaald, waarna aerobe bacteriën de ammonium omzetten in een nitraatmeststof, in dit geval kalisalpeter. Nadat de bacteriën de nitraatmeststof hebben geproduceerd, wordt het door middel van diverse membraanstappen gereinigd en geconcentreerd. De vloeibare digestaat is een reststroom die overblijft na de groen gas productie. De output van dit proces bedraagt 1300 kuub/uur gas, waarvan 300 kuub/uur voor eigen stroomopwekking met een WKK wordt benut. De overige 1000 kuub/uur groen gas gaat naar het net. GreenSwitch kaliumnitraat is van een dermate hoge zuiverheid dat het reguliere kristallijne kaliumnitraat één op één kan vervangen, aldus Bok.

Harleman vervolgt: "Wat voor Bakker Barendrecht belangrijk is, is of het mogelijk is om in de hele keten minder CO2 uit te stoten, met behoud van de kwaliteit van het product. Hoe werkt dat in de praktijk? De meststof gaat met het gietwater mee de tuin in. Je wil een product goed getest hebben, voordat je het

V.l.n.r. Gerard Bok, Mark Verkuijlen en Gerard Harleman

op grote schaal kan uitrollen. Bovendien vereist de vloeibare meststof vijf à zes keer meer volume dan reguliere kunstmest en het is circa twee keer zo duur. Wat kost de teelt en wat brengt het op? Dat willen we met elkaar in de pilot goed in beeld krijgen.” Tijdens het project wordt het kostenverschil door Albert Heijn gecompenseerd.

Economische waarde

Bok verwacht dat GreenSwitch op termijn nog efficiënter kan worden geproduceerd, waardoor de prijs van de meststof nog verder zal dalen. Reguliere kunstmest wordt eerder duurder dan goedkoper, vanwege stijgende belasting op gasverbruik en kosten van de CO₂-uitstoot die mogelijk in de toekomst worden doorgerekend in het eindproduct, denkt hij. “Uiteindelijk zal de prijs van beide producten steeds dichterbij elkaar komen te liggen. Bovendien krijgt

CO₂ steeds meer een economische waarde. Het ETS-systeem en invoerrechten op CO₂ gaan duurzame alternatieven interessanter maken. Elke ton CO₂ die je niet uitstoot, gaat in de nabije toekomst een financieel voordeel opleveren.”

Verduurzaming drijfveer

Verkuijlen participeert al in het verduurzamingsprogramma ‘Beter voor Natuur & Boer’, met audits en vergoedingen. Voor Mark Verkuijlen was de GreenSwitch-pilot een logische volgende stap. Het project is begin juli gestart en duurt een jaar, met een mogelijke verlenging van nog een jaar. “Het is uniek dat vier partijen samenwerken om de CO₂-uitstoot te verlagen”, aldus de teler. “Als we kunnen verduurzamen, moeten we dat zeker proberen. Dat is ook onze drijfveer om aan dit project mee te doen.” GreenSwitch wordt via de

bevoeiingslijnen aan de aardbeien toegediend. "We moeten daarvoor wel het voedingsschema aanpassen. Dat doen we samen met een bemestingsspecialist van Van Iperen", zegt hij.

Mocht de nieuwe meststof goed bevallen, dan wil Verkuijlen overwegen GreenSwitch te blijven gebruiken. "Misschien is het productieproces van de vloeibare meststof tegen die tijd zover doorontwikkeld, dat het product even duur is als reguliere kunstmest", lacht hij. De teler is net als Bok van mening dat er op termijn een prijskaartje aan CO2-uitstoot komt te hangen. "Dat is nu nog niet het geval, maar dat gaat in de toekomst vast wel gebeuren. Die kosten moet je ook meenemen in je berekeningen."

Kracht van netwerk

Samenwerking met en tussen ketenpartners is hard nodig om verduurzaming in de groente- en fruitsector te bereiken, stelt Eveline Kijlstra, specialist Duurzaamheid bij Albert Heijn. "De keten is van ons allemaal, we lopen veelal tegen dezelfde uitdagingen aan. Als je niet samen optrekt om toepassingen te onderzoeken, loop je een stuk efficiëntie mis die heel belangrijk is. Snelheid is nodig, gezien de urgentie van het onder-

SCAN VOOR MEER!

25

werp. Albert Heijn heeft de mogelijkheid om relevante partijen in onze ketens te herkennen en het initiatief te nemen om ze met elkaar te verbinden en te ondersteunen."

"Het is belangrijk dat de groente- en fruitsector blijft verduurzamen", vervolgt Kijlstra. "De sector speelt een cruciale rol in het aanbieden van gezonde en voedzame voeding aan de consument. Als Albert Heijn geloven we in de kracht van het netwerk van onze partners om duurzame initiatieven groot te brengen en verder te helpen. Open en transparante communicatie is daarbij belangrijk, evenals het delen van kennis, ervaringen en uitdagingen. Ketenbrede samenwerking is nodig om duurzame doorbraken te realiseren."

'ELKAAR BLIJVEN MOTIVEREN OM IMPACT TE MAKEN'

Waar veel bedrijven nog maar net zijn begonnen met verduurzamen, staat dit onderwerp bij Dutch Flower Group (DFG) al vele jaren hoog op de agenda. Het bedrijf nam bewust de rol van voortrekker op zich om de sector in beweging te krijgen. Met de ambitieuze duurzaamheidsstrategie IMPACT2030 wil Dutch Flower Group de komende jaren van betekenis zijn richting de toekomst.

26

Tekst: Jacco Strating

Fotografie: Aranka van Dijk

Toen hij in 2011 bij Dutch Flower Group aan de slag ging, was er nog niemand verantwoordelijk voor duurzaamheid. Marcel Zandvliet nam die taak op zich. "Ik ben binnen het bedrijf ambassadeurs gaan mobiliseren en ben met hen in gesprek gegaan over duurzaamheid. Uit die meetings ontstond redelijk snel een plannetje over hoe we met dat onderwerp aan de slag konden gaan. Zo is het balletje gaan rollen."

Transparantie

In 2013 werd op initiatief van de overheid de hele sier-teeltketen in kaart gebracht en ging Dutch Flower Group in gesprek met andere bedrijven in de keten over duurzaamheid. Dat leidde tot de oprichting van het Floriculture Sustainability Initiative (FSI), toen nog met een klein aantal partijen. "De gezamenlijke ambitie vanuit FSI was om elke steel of plant transparant te produceren en verhandelen. Zodat we weten waar het product vandaan komt, maar ook weten wat de achterliggende data zijn op sociaal vlak en milieugebied. Uiteindelijk werd dat de FSI Basket of Standards", aldus Zandvliet, CMO/CSO bij Dutch Flower Group. Daaropvolgend werd een tool

ontwikkeld om die Basket of Standards ook te kunnen meten: de Sustainable Sourcing Scan. "Zo kon inzichtelijk worden gemaakt wie wel en niet compliant zijn. Wij zijn dat vervolgens ook in alle DFG-bedrijven ter wereld gaan meten."

Al deze ontwikkelingen vormden ook de aftrap voor een bredere discussie binnen de eigen organisatie, geeft Zandvliet aan. "We hadden tot dan toe alleen wat ideeën op papier, maar hebben in 2014 voor het eerst echt uitgeschreven wat wij op alle grote thema's willen bereiken. Wat willen we in de keten? Wat willen we met de mensen

in die keten? En wat willen we met de planeet?" Daarbij realiseerde DFG zich ook dat een collectieve aanpak effectiever zou zijn. "Samen met andere bedrijven hebben we daarom in 2017 de FSI-Versnellersgroep opgezet. Zo konden we met elkaar de gezamenlijke doelen op duurzaamheid voor de sierteeltketen bepalen en beter uitleggen waarom die transparantie belangrijk is. Dáár is de bewustwording ontstaan dat we met elkaar een versnelling moeten hebben om écht verder te komen." Inmiddels heeft FSI meer dan honderd leden uit de hele wereld en is het gezamenlijke doel om 100 procent van de producten in de sierteelt gecertificeerd te laten zijn. "Zo maken we transparant voor klanten wereldwijd hoe onze producten zijn geteeld en dragen we bij aan een positief imago van de sierteeltsector", aldus Zandvliet, die benadrukt dat certificeringsdata noodzakelijk zijn om de stappen die kwekers zetten inzichtelijk te maken.

IMPACT2030

In het verlengde van die bredere afspraken, maakte Dutch Flower Group de afgelopen jaren zelf ook grote stappen in verduurzaming. Dat gebeurt aan de hand van haar duurzaamheidsstrategie IMPACT2030, waarmee de aangesloten bedrijven focussen op vier thema's: verantwoordelijk handelen, het verlagen van de CO2-footprint, bescherming van de planeet en het welzijn van medewerkers. Voor elk van deze thema's zijn doelen, ambities en specifieke initiatieven richting 2030 vastgesteld. Zoals het eerder genoemde 'certified sourcing', het ondersteunen van sociale projecten, het garanderen van eerlijke beloningen, het terugdringen van de CO2-emissie, minder gebruik van natuurlijke bronnen en initiatieven om het verlies van biodiversiteit tegen te gaan.

"Verduurzamen is een kwestie van houding en gedrag", zegt Zandvliet. "We zijn daarom meer initiatieven gaan nemen op thema's als bijvoorbeeld verpakkingen, water

en transport." Bovendien kregen alle DFG-bedrijven een eigen duurzaamheidsambassadeur. "Met elkaar hebben we onze plannen voor de toekomst opgesteld, wat vorig jaar heeft geleid tot IMPACT2030. Het is echt een co-creatie. Alles wat we doen komt uit ons hart, maar wordt ook in de volle breedte gedragen. En we motiveren elkaar om die impact daadwerkelijk te maken."

Luisteren naar elkaar

Zandvliet is ervan overtuigd dat de aanpak gaat lukken. "Dat moet altijd het uitgangspunt zijn. We moeten binnen onze organisatie, maar ook binnen de sector als geheel in gesprek blijven en elkaar helpen om verder te komen. Het merendeel van de telers begrijpt inmiddels het belang van verduurzaming en snapt waar wij naartoe willen. We nemen samen die verantwoordelijkheid. Maar er zullen altijd uitdagingen zijn. Daarom is het goed om naar elkaar te blijven luisteren en van elkaar te blijven leren. Om uiteindelijk iedereen in dit verhaal mee te krijgen in het belang van de sector."

FRESHPRODUCE TOOL

'SAMEN BLIJVEN VERBETEREN'

Tijdens zijn studie had hij al interesse in de aantoonbaarheid van duurzaamheid. Als LCA-specialist binnen Greenhouse Sustainability brengt Cas Steenberghe dat ook in de praktijk. De afgelopen twee jaar hielp hij tal van bedrijven met hun footprintberekening. Met de FreshProduce Tool wil hij nu ook groentetelers verder op weg helpen met hun footprint.

28

Tekst: Jacco Strating

Fotografie: Lianne Torn-Boschman

Cas studeerde milieueconomie in Wageningen en hield zich bezig met diverse milieuvraagstukken. Na zijn studie werkte hij enige tijd als duurzaamheidsconsultant in verschillende sectoren. Bij Greenhouse Sustainability kreeg hij ruim twee jaar terug de kans om zich verder te specialiseren op gebied van levenscyclusanalyse (LCA). "Ik heb inmiddels heel wat footprints van verschillende soorten bedrijven berekend en via derde partijen laten valideren. Denk aan bedrijven op het gebied van substraten, meststoffen en gewasbescherming, maar ook kwekerijen en retail."

Zijn liefde voor de tuinbouw ontstond pas na zijn studie, geeft Cas aan. "Tijdens mijn opleiding kwam ik er wel mee in aanraking, maar in de praktijk heb ik de sector pas echt leren kennen." Wel heeft hij altijd sterk geloofd dat cijfers en wetenschappelijke onderbouwing de sleutel zijn tot effectieve veranderingen. "Ik wilde cijfermatig aantonen

wat het effect is van het menselijk handelen zoals produceren en telen, uitgedrukt in milieu-impact. Nu help ik met het verlagen van de footprint door bedrijven te voorzien van datagedreven besluitvorming. Via scenario-modellering kwantificeer ik de effecten van reductieplannen, wat resulteert in een duidelijke roadmap voor emissiereductie."

FreshProduce Tool

Want in de tuinbouw vinden complexe handelingen plaats, geeft Cas aan. "Je moet een hele teelt in kaart brengen, waarbij je afhankelijk bent van de natuur. Als een ziekte optreedt, zijn pesticiden nodig. Daarvoor moet je iets weten over chemie, maar ook over verpakkingen. Er komen dus heel veel dingen samen in de tuinbouw." Greenhouse Sustainability begon in de sierteelt, maar zet nu ook nadrukkelijk stappen in de groentesector. Telerscoöperatie Oxin Growers klopte aan met het verzoek om een specifieke tool voor hen te ontwikkelen. Dit leidde tot de FreshProduce Tool, waarmee groentetelers nu ook aan de slag kunnen om hun footprint te berekenen. "In de basis is deze tool gelijk aan de Flori Footprint Tool", zegt Cas. "Het verschil zit in de oogst. We berekenen niet per plant of steel, maar per kilogram eetbaar product. Het gaat dus enkel om de vrucht, niet om de schil. Daarnaast krijgen agf-producten na de oogst vaak nog een behandeling en gaan ze in de opslag voordat ze naar de handel gaan. Uiteindelijk wordt het product ook opgegeten en je houdt voedselafval en niet-eetbare fractie over. Dat nemen we ook allemaal mee in de berekening."

De FreshProduce Tool kan per bedrijf en per situatie worden aangepast, geeft Cas aan. "Voordat we met een bedrijf starten, hebben we een kick-off moment. Daar bespreken we de specifieke omstandigheden en bijzondere zaken waarmee

SCAN VOOR MEER!

29

we rekening moeten houden. Op basis van al die informatie blijven we de tool doorontwikkelen en krijg je een steeds betere tool én een steeds betere rekenstandaard." Die rekenstandaard, de FreshProducePEFCR, werd een paar maanden terug gelanceerd. "Hoe meer wij spreken met telers, hoe meer terugkoppeling wij kunnen geven aan de betrokken partijen om de officiële rekenstandaard te updaten. Die feedbackloop is dus heel belangrijk." En naarmate meer telers gebruik maken van de FreshProduce Tool zal de tool ook steeds beter worden, meent Cas. "Ik merk dat we steeds meer samenwerken met partijen die hun footprint ook vanuit interne motivatie willen berekenen. Zo kunnen we de tool met elkaar blijven verbeteren. Wij stoppen nooit met innoveren. De tool is altijd in ontwikkeling, gedreven door de meest recente technologische inzichten én praktische behoeften van de gebruikers. Zo garanderen

we dat gebruikers vandaag en morgen de beste tool in handen hebben."

Laagdrempelig

Het doel van de FreshProduce Tool is om telers in staat te stellen hun footprint zelf te berekenen. Voor de een is dat makkelijker dan voor de ander. Greenhouse Sustainability biedt daarbij ondersteuning waar nodig. "We proberen de tool bovendien steeds laagdrempeliger te maken, zodat iedereen daarmee uit de voeten kan." Want Cas verwacht dat iedereen straks ook daadwerkelijk de stap naar een footprintberekening gaat maken. "Aan de ene kant komt er een stuk regelgeving aan en gaan retailers er meer en meer naar vragen. Dus je moet er wel in mee gaan. Maar het is ook belangrijk om zelf inzichten in je bedrijfsvoering te krijgen. Op basis van die inzichten kun je keuzes maken om te verduurzamen, die in het beste geval ook kunnen leiden tot economisch voordeel."

WERKEN AAN WEERBARE MEDEWERKERS

People, Planet en Profit vormen het raamwerk voor maatschappelijk verantwoord ondernemen. Daarmee is ook het bieden van een veilige werkomgeving een essentieel onderdeel van duurzaamheid. De Aanpak Weerbare Sierteeltsector zet zich nadrukkelijk in om dat te bereiken door medewerkers weerbaarder te maken tegen criminaliteit.

Tekst: Jacco Strating

Fotografie: Astrid Grootsholten

30

Nederland is een belangrijk knooppunt in de internationale handel in bloemen en planten. Niet alleen beschikken we over moderne havens, luchthavens, wegen en vaarwegen, ook ontwikkelde de sierteeltsector een efficiënte werkwijze om producten snel van A naar B te krijgen. Dat is ook de georganiseerde misdaad niet ontgaan. Er wordt misbruik gemaakt van de bestaande transportverbindingen om onder andere cocaïne en synthetische drugs door Europa te verplaatsen. Soms zonder dat bedrijven zich daarvan bewust zijn, maar ook door omkoping of intimidatie van medewerkers.

Kwetsbaarder dan je denkt

"Medewerkers binnen de sierteelt zijn weliswaar actief in een prachtige sector, maar moeten zich ook realiseren dat zij juist daardoor ook interessant zijn voor criminelen", zegt programmamanager Bas van Delden. "Bovendien kijken criminelen veel beter rond dan vaak wordt gedacht. Ze volgen bijvoorbeeld sociale media, ze kijken naar mensen die in bedrijfskleding naar huis gaan en zijn aanwezig in de periferie van de bedrijventerreinen. Dus je bent veel kwetsbaarder dan je misschien denkt." En daar komt de Aanpak Weerbare Sierteeltsector in beeld, geeft Van Delden aan. "Wij willen helpen bij dat bewustzijn, maar we willen mensen en

ondernemingen ook weerbaar maken. In de eerste plaats is voorkomen natuurlijk beter dan genezen. Maar als het je toch overkomt, is het goed om te weten wat je dan moet doen. Daarom bieden wij diverse trainingen, gratis E-learning, scans, controles en kennissessies aan om op jouw bedrijf mee aan de slag te gaan." Een tip die Van Delden geeft is om terughoudend te zijn op sociale media over waar je werkt. "En ook al ben je trots op jouw bedrijf, het is beter om dat bedrijfsjasje met logo uit te trekken voordat je naar huis gaat. Een vervelende boodschap, maar het maakt je minder kwetsbaar. Daarnaast bieden we trainingen aan om mensen te leren wat ze moeten doen als ze toch in een bepaalde situatie terecht komen." Maar ook werkgevers hebben zorg voor hun mensen. "Wegkijken is geen optie als je duurzaamheid serieus neemt", meent Van Delden. "Dus praat hierover met je medewerkers, zorg voor een zichtbare vertrouwenspersoon, biedt een omgeving waarin mensen misstanden durven te melden en kweek vooral bewustzijn op de werkvloer. Vanuit de Aanpak Weerbare Sierteeltsector kunnen wij daar altijd bij helpen, ook via onze website weerbaresierteeltsector.nl. Met de grootste exporteurs en transporteurs werken we inmiddels nauw samen. Het is goed om te ervaren dat we steeds beter worden gevonden door ondernemers."

SCAN VOOR MEER!

ROYAL FLORAHOLLAND

Als prominente speler binnen de sierteelt, is Royal FloraHolland een belangrijke partner van de Aanpak Weerbare Sierteeltsector. De sierteeltmarktplaats laat via haar Manager Veiligheid & Facilities weten dat het belangrijk is dat de hele sector de aanpak omarmt. "Alleen dan kun je van elkaar leren en kun je ook informatie uitwisselen. We zijn in het verleden als sector misschien wat naïef geweest, maar als je weet waar de kwetsbaarheden zitten, kun je daar ook iets aan doen." Royal FloraHolland besloot verschillende maatregelen te nemen en dit ook vast te leggen in haar duurzaamheidsrapportage (CSRD). Dit zijn zaken als een gedragscode voor medewerkers, extra cameratoezicht, aangepast screeningsbeleid en een veilig meldproces. "We vinden het belangrijk dat medewerkers, klanten en externe dienstverleners zich veilig kunnen bewegen op onze terreinen. We zijn geen opspoorders en dat moeten we ook niet willen zijn. Maar door maatregelen te treffen en nauw samen te werken met overheidspartijen en bedrijfsleven, kun je wel problemen voorkomen." Zo helpen hondencontroles ook om medewerkers een veilig gevoel te geven én om duidelijk te maken dat er geen ruimte is voor criminaliteit. Daarnaast werd een bewustwordingsfilm gemaakt. "Enerzijds om te wijzen op de risico's, anderzijds ook om te laten weten dat wij de mogelijkheden bieden om misstanden te melden. We willen het melden zo laagdrempelig mogelijk maken en er moet een cultuur ontstaan waarin je elkaar kunt aanspreken op gedrag. Allen zo kun je samen voor een veilige werkplek zorgen."

31

NL JOBS

Dagelijks zijn er ruim 3.000 internationale medewerkers aan het werk via NL Jobs, waarvan een deel in de sierteelt. Voor NL Jobs is het belangrijk dat zij een gezonde en veilige werkplek krijgen aangeboden. "Dat begint bij de instroom van de arbeidsmigranten", zegt algemeen directeur Rita Kostwinder. "Wie haal je naar binnen, wat is iemands achtergrond, wat is de reden dat ze graag in Nederland willen werken? Wij toetsen of medewerkers een crimineel verleden hebben. Daarnaast gebruiken wij sinds kort AI om de intrinsieke motivatie en soft skills van een medewerker in beeld te brengen. Waar liggen hun behoeften in hun vrije tijd? Als je veel vrije tijd hebt en weinig om handen hebt, is de verleiding immers groter om andersoortige dingen te doen. Wij organiseren zelf daarom ook activiteiten om ervoor te zorgen dat mensen actief blijven en daardoor minder vatbaar zijn voor criminaliteit." Ook de inlener heeft volgens Kostwinder een cruciale rol. "Wees geïnteresseerd in de leefomstandigheden van medewerkers en informeer hoe het met ze gaat. Dan ga je ook afwijkend gedrag herkennen. En kies ook voor een betrouwbaar uitzendbureau en zorg ervoor dat jouw mensen op een normale manier en tegen normale tarieven worden betaald. Zo voorkom je veel problemen."

TRANSPARANTIE BOVEN KOUDWATERVREES

Rozenkwekerij Porta Nova en potplantenkwekerij VDE Plant zijn de eerste bedrijven binnen de tuinbouw die hun footprint officieel hebben laten valideren. Wesselman Flowers, onderdeel van Dutch Tulips Group, is daar momenteel mee bezig. Een unieke prestatie van dit drietal bedrijven.

ValidIT, onderdeel van de LinkThings Group, is verantwoordelijk voor de validatie. Door data voor footprintcalculaties te toetsen, wil het bedrijf actief bijdragen aan duurzaamheid en transparantie binnen de sector, zo geeft technical manager en auditor Jeanet de Zeeuw aan. "De meerwaarde van een dergelijke validatie is dat er een onafhankelijke controle plaatsvindt op de impactberekeningen. Hierdoor ontstaat een hoge betrouwbaarheid in de cijfers voordat deze in de praktijk worden gepresenteerd. Zo wordt voorkomen dat de sector, en kwekers in het bijzonder, worden beschuldigd van greenwashing, iets wat steeds actueler wordt nu duurzaamheid overal centraal staat. Tegelijkertijd biedt dit producenten de kans om zich te onderscheiden van hun concurrenten en klanten de kans te geven bewuste keuzes te maken." Het valideren van een footprint betekent dat er bewijsdocumentatie wordt opgevraagd over de data die is ingevuld

in de Flori Footprint Tool. Dit strekt zich uit van de hoeveelheid en herkomst van het uitgangsmateriaal tot aan de distributie van het product, en alles wat daartussen zit. "Wij controleren of de data compleet is, of die voldoet aan de eisen van de FloriPEFCR, of deze herleidbaar is en of alles op de juiste wijze is gealloceerd. Wanneer alles in orde is, ontvangt het product een validatiecertificaat met een betrouwbaarheidsindex. Zo weet de markt dat de berekening correct is uitgevoerd."

Jin Hoeksema, Managing Director bij LinkThings, noemt het bijzonder dat Porta Nova, VDE Plant en Wesselman Flowers ervoor kiezen om de data van hun footprint te laten valideren. "Daarmee zijn zij de eersten die transparantie boven koudwatervrees stellen. Zij zien echt het belang in van transparantie in de footprintcalculaties."

Joost Wesselman - Wesselman Flowers

Stefan van Vuuren - Porta Nova

33

Karin van der Eijk, Edwin van der Eijk en Hein Visser - VDE Plant

'LAGER ENERGIE-GEBRUIK HEEFT GROOTSTE EFFECT'

Als een van de eerste sierteeltbedrijven liet Houwenplant uit Hoek van Holland haar jaarlijkse CO2-footprint berekenen door Greenhouse Sustainability. Het bedrijf heeft geïnvesteerd in WKK's, schermdoeken, zonnepanelen, LED-verlichting en er ligt een aanvraag voor aansluiting op een aardwarmtebron. Daarmee is de kwekerij hard op weg om klimaatneutraal te zijn in 2030.

Tekst: Wilma van den Oever

Fotografie: Sharon Schouten

Duurzaam ondernemen is voor Houwenplant uit Hoek van Holland een tweede natuur. Enerzijds om kosten te besparen, maar vooral vanuit hun verantwoordelijkheidsgevoel ten opzichte van toekomstige generaties. Mede-eigenaar Marco van der Goes vertelt over de ontwikkeling van Houwenplant en hun inspanningen op het gebied van duurzaamheid.

Complex

Houwenplant teelt potanthuriums en kalanchoës verdeeld over drie locaties: 12 hectare en 3 hectare in De Lier en 3,5 hectare in Hoek van Holland. Alles wordt verpakt in verpakkingen die de klant wenst, met of zonder sierpot. Tot 2016 was familiebedrijf Houwenplant alleen gevestigd in Hoek van Holland. In dat jaar verkocht Rijnplant haar kwekerij en breeding van potanthuriums aan Dümme Orange. Van der Goes, destijds werkzaam voor Rijnplant kwekerij, stapte over naar Houwenplant en zette daar de verkoop voort. Met succes. De verkoop van Anthuriums voor andere anthuriumbedrijven volgde, tot een totaal van tien lo-

caties. "Op een gegeven moment werd dat zeer complex", zegt Van der Goes. "Medio 2023 kregen we de mogelijkheid om de kassen van Dümme Orange in De Lier te kopen. Dat kwam precies op het goede moment. Van tien locaties terug naar drie. Veel overzichtelijker en in het kader van duurzaamheid gunstig voor de hoeveelheid rijbewegingen. Het bood tevens de mogelijkheid te investeren in bijvoorbeeld energiebesparende maatregelen in onze eigen kassen."

Aantonen

Van der Goes meent dat in de glastuinbouw het grootste effect op verlaging van de footprint kan worden bereikt met terugdringen van het energieverbruik. In 2020 was de CO2-footprint van Houwenplant 2.40 kg CO2-eq, berekend van uitgangsmateriaal tot het moment dat het product wordt afgeleverd. In de afgelopen jaren heeft Houwenplant deze bijna weten te halveren naar 1.34 kg. En Van der Goes ziet mogelijkheden om de CO2-footprint nog verder terug te dringen naar 0.83 kg. "Met inzet van aardwarmte en

Scan voor meer!

Houwenplant werd in 1974 opgericht door Tom en Jany van der Houwen. Zoon Johan en dochter Martine zijn mede-eigenaar, evenals Marco van der Goes. Het bedrijf teelt ongeveer 8 miljoen potanthuriums in diverse potmaten en 5 miljoen kalanchoës in potmaat 12 cm per jaar. Dit gebeurt op drie locaties verdeeld over Hoek van Holland en De Lier. Sinds 2024 teelt Houwenplant ook Euphorbia Tiara van veredelaar Queen.

andere energiebesparende technieken moeten we nog een slag kunnen maken. Helemaal terug naar nul is een lange weg te gaan. Ik weet ook niet of we dat moeten nastreven. Als we met elkaar zover zijn dat we kunnen aantonen dat onze planten net zoveel CO2 opnemen als we uitstoten, dan mogen we tevreden zijn. We moeten het wel hard kunnen maken.”

Inzicht in CO2-footprint

Houwenplant is erg blij met de FloriPEFCR (Product Environmental Footprint Categorie Rules), de Europese rekenstandaard die betrouwbare en goed vergelijkbare meetresultaten oplevert. “In 2019 raakte ik in gesprek met Henri Potze van Greenhouse Sustainability”, zegt Van der Goes. “Voor 50 topkwekers presenteerde hij over de ontwikkeling van een tool om de CO2-footprint te berekenen. Ongeveer tegelijkertijd adviseerde een vertegenwoordiger van Ikea tijdens een bijeenkomst ondernemers om hun CO2-footprint inzichtelijk te maken. Op dat moment ben ik aangehaakt samen met een rozenkwekerij in Afrika en een andere potplantenkweker met groene kamerplanten. Er is er vier jaar lang gewerkt aan de ontwikkeling van de FloriPEFCR met uiteindelijk goedkeuring uit Brussel. De PEFCR beoordeelt producten op 14 componenten zoals CO2-uitstoot, watergebruik en landgebruik. Door aansluiting met de handel, is het nu een echt ketenverhaal geworden.”

Op zoek naar verbinding

De ambitie van Houwenplant is klimaatneutraal in 2030. “In 2020 stond CO2-footprintberekening nog in de kinderschoenen. We lieten een folder en poster maken. De poster was het meest gefotografeerde item uit onze stand tijdens de Trade Fair”, zegt Van der Goes. Dat zegt wel iets over de belangstelling voor het onderwerp. De folder wordt gebruikt in gesprekken met klanten om te laten zien welke investeringen Houwenplant doet om haar CO2-footprint te reduceren. “Dat gaat van het aanbrengen van energieschermen en gebruik van LED-licht tot de inzet van WKK’s om schone energie te produceren. Maar ook zonnepanelen, inzet van biologische bestrijders, aansluiting op het warmtewet en de inzet van substraat zonder veen.”

Systeem omarmen

Verbinding met retailers en exporteurs noemt Van der Goes belangrijk. Tegelijkertijd roept hij zijn collega’s op zich te verenigen en te zorgen dat de sector het antwoord heeft op vragen die de komende jaren zeker zullen toenemen. “Steeds meer retailers zullen vragen om de footprint van producten. Er is een goed systeem om onze footprint inzichtelijk te maken. Laten we dat als sector omarmen en voorkomen dat zaken worden geforceerd met wet- en regelgeving. Dan kunnen we met elkaar toewerken naar een klimaatneutrale teelt.”

A photograph of two men standing in front of a modern building with large glass windows. The man on the left is wearing a white polo shirt and light-colored trousers, with his hands on his hips. The man on the right is wearing a white button-down shirt under a blue blazer and light-colored trousers, also with his hands on his hips. They are both smiling at the camera. The background shows a paved area and some greenery.

'BASIS GELEGD VOOR VOLGENDE STAPPEN IN ENERGIETRANSITIE'

De energietransitie vraagt veel van het elektriciteitsnet. Hierdoor bestaat het risico op netcongestie, een elektriciteitsnet dat overbelast is. Ondernemers op businesspark Honderdland in Maasdijk sloegen de handen ineen om dit te voorkomen: binnen een energiehub delen ze transportcapaciteit en stemmen ze verbruik en teruglevering op elkaar af. Dit creëert ruimte voor verdere groei en verduurzaming. Rabobank bracht kennis en financiële middelen in en vervulde een verbindende netwerkrol binnen dit unieke en vooruitstrevende initiatief.

Tekst: Ank van Lier
Fotografie: Astrid Grootsholten

Wie via de A20 het Westland binnenrijdt, kan het niet missen: businesspark Honderdland, dat pal aan de snelweg ligt. Op het terrein is een honderdtal bedrijven gevestigd, met name in de agrologistieke sector. Het gaat dan onder meer om bedrijven die zich bezighouden met het verpakken, koelen en op- en overslag van tuinbouwproducten. "Er is een duidelijke link met de glastuinbouw in het Westland", vertelt Jan de Wilde van DAEL Energy. Dit bedrijf richt zich op het ontwikkelen en de installatie van duurzame energieoplossingen voor bedrijven en bedrijventerreinen.

DAEL Energy nam zo'n twee jaar geleden het initiatief tot het opzetten van een energiecollectief op businesspark Honderdland. "Veel bedrijven zijn bezig met het verduurzamen van hun energievoorziening. Hierdoor hebben ze enerzijds meer stroom nodig - bijvoorbeeld om warmte-

pompen te laten draaien -, anderzijds is er meer behoefte om elektriciteit terug te leveren", legt De Wilde uit. "Dit kan het elektriciteitsnet niet altijd aan. Dat merkten wij ook toen we de stroom van de zonnepanelen op ons nieuwe kantoorpand op Honderdland wilden gaan terugleveren. Dat was niet mogelijk, er was sprake van netcongestie. Tegelijkertijd had het koel- en opslagbedrijf naast ons op die dagen juist stroom nodig. Daardoor ontstond het idee om meer te gaan samenwerken op energiegebied. Dit met als doel te voorkomen dat het stroomnet overbelast zou raken en om de verduurzamings- en ontwikkelmogelijkheden voor bedrijven te waarborgen."

Matchen van energieprofielen

Het bestuur van de exploitatievereniging op het businesspark was positief over het plan. Met DAEL als kartrekker werd vervolgens een werkgroep opgezet. De Wilde was

'WAARDEVOLLE IMPULS'

Het energiecollectief op Honderdland is een prachtig voorbeeld van hoe samenwerking leidt tot duurzame vooruitgang, vindt Patrick de Ruiter, accountmanager zakelijk bij Rabobank en contactpersoon voor vragen over de Rabo Ontwikkelbijdrage en energiehubs. "Met onze bijdrage aan de opstartfase van het collectief hebben we als Rabobank een waardevolle impuls kunnen geven aan dit innovatieve initiatief. We zien dat steeds meer ondernemers tegen de grenzen van het elektriciteitsnet aanlopen. Door samen te werken en kennis te delen, ontstaan er oplossingen die écht het verschil maken. Rabobank heeft veel expertise en een breed netwerk op het gebied van energietransitie. We helpen ondernemers graag om hun verduurzamingsambities waar te maken."

Joost van den Blink
en Jan de Wild

voorzitter, daarnaast sloten diverse stakeholders aan: onder meer netbeheerder Westland Infra, Anexo en Rabobank Westland. "De hoofdvraag was: hoe kunnen we zorgen dat bedrijven kunnen blijven groeien en verduurzamen op Honderdland?", zegt De Wilde. "Anexo lichtte daarop de energieprofielen van bedrijven door en keek hoe die 'gematcht' konden worden qua transportcapaciteit op het elektriciteitsnet. Het ene bedrijf heeft op een bepaald moment wellicht weinig stroom nodig, terwijl een andere onderneming dan juist veel wil gebruiken. Deze kan dan de transportcapaciteit van het andere bedrijf benutten."

Innovatief en vooruitstrevend

Vanuit deze achtergrond werd op 1 juli dit jaar het Energiecollectief Honderdland BV opgericht. Hierin zitten 16 bedrijven, die gezamenlijk een Groepstransportovereenkomst (GTO) hebben afgesloten met Westland Infra. "De kern is dat we samen een contract hebben voor transportcapaciteit op het net. De bedrijven zijn er vrij in om deze capaciteit onderling te verdelen. Door dit op de juiste manier te doen, komt transportcapaciteit vrij. Dit biedt groei- en verduurzamingspotentie."

Jan-Willem Vogels, Sustainable Business Manager Energietransitie bij Rabobank, benadrukt dat een dergelijke GTO vrij uniek is. "Zo'n overeenkomst is nog zeker geen gemeengoed; er zijn 10 tot 15 van dit soort contracten als pilot gesloten of in onderhandeling. Het is dus zonder meer innovatief en vooruitstrevend dat Westland Infra zo'n groepscontract wilde aangaan. Overigens zie je door het land inmiddels wel steeds meer energie-hubs ontstaan."

Kennis en verbindende rol

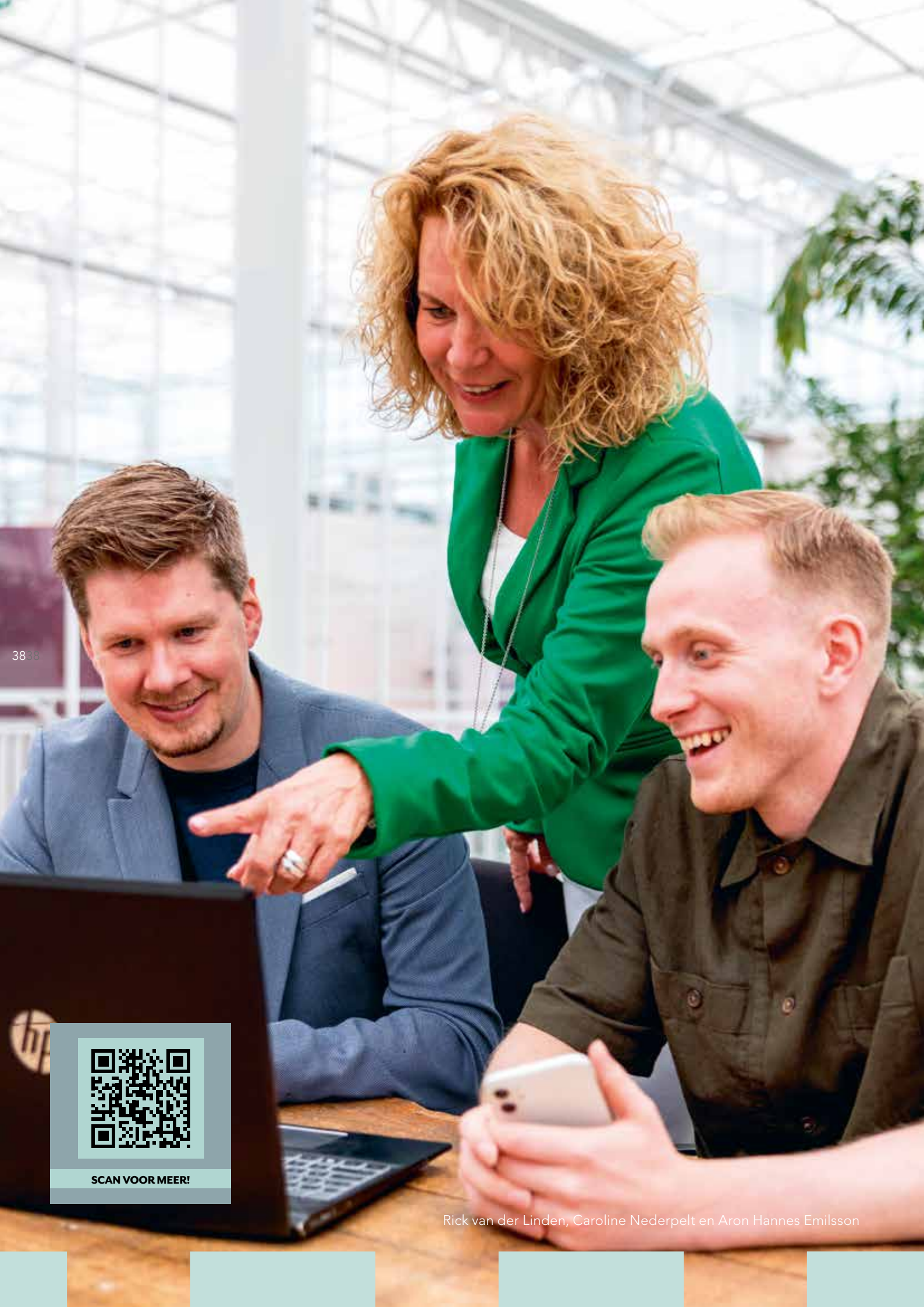
Rabobank vindt het belangrijk om ondernemers te ondersteunen bij verduurzamingsuitdagingen, zodat zij toekomstbestendig kunnen blijven ondernemen. Vanuit deze achtergrond was en is de bank nauw betrokken bij de totstandkoming van Energiecollectief Honderdland. Joost van den Blink, coöperatief directeur van Rabobank Westland, licht de rol van Rabobank toe: "We

hebben veel kennis over de energietransitie; die brachten en brengen we in. Daarnaast kloppen ondernemers - ook op businesspark Honderdland - bij ons aan met vragen over de energietransitie en voor financieringen op dit vlak. Hierdoor hebben we een groot netwerk en hebben we een verbindende rol kunnen spelen in de totstandkoming van het collectief. Daarnaast leverden we een financiële bijdrage tijdens de opstartfase."

Sneeuwbeleffect

Van den Blink hoopt dat de succesformule van Honderdland ook kan worden uitgerold op andere bedrijventerreinen. "We hebben een formule te pakken waarbij samenwerking tussen ondernemers, Rabobank en gelieerde partijen ervoor zorgt dat bedrijven succesvol en duurzaam kunnen ondernemen richting de toekomst. Businesspark Honderdland is nu nog een voorloper; noem het de Eredivisie. Maar als Rabobank willen we ook ondernemers op andere plekken verder helpen op dit vlak, er moet een sneeuwbeleffect ontstaan. Veel bedrijven kampen met problemen rondom de energietransitie. Maar om deze op te lossen, moeten ze wel van hun eigen 'energie-eilandje' afkomen. Het is zaak om breder te gaan denken, verder te kijken en samen te gaan werken." Vogels benadrukt dat samenwerken op energievak niet per definitie meerwaarde oplevert. "Daarom moet altijd eerst worden onderzocht of het opzetten van een hub zinvol is. Ook is het belangrijk dat gemeenten en provincies dit soort initiatieven ondersteunen."

Het opzetten van de energiehub is pas het begin voor de ondernemers op businesspark Honderdland. "Hiermee hebben we de basis gelegd voor volgende stappen in de energietransitie, om zo één van de meest toekomstbestendige en duurzame bedrijventerreinen van Nederland te worden", zegt De Wilde. "De samenwerkingsstructuur staat; dat is een grote winst. We kijken nu bijvoorbeeld naar de mogelijkheden voor realisatie van een batterijpark en een laadplein. Daarnaast begeleiden we met DAEL Energy inmiddels ook andere bedrijventerreinen bij het opzetten van een energiehub."

SCAN VOOR MEER!

Rick van der Linden, Caroline Nederpelt en Aron Hannes Emilsson

BETAALBARE 'EASY' FOOTPRINTTOOL HELPT TELER OP WEG

Greenhouse Sustainability heeft een nieuwe variant van de Flori Footprint Tool gelanceerd. Met de Easytool kunnen telers voor een laag bedrag per maand hun footprint berekenen volgens de FloriPEFCR, de Europese rekenstandaard. Zo kunnen tuinbouwondernemers laagdrempelig én voordelig de eerste stappen zetten op gebied van footprinting.

Tekst: Jacco Strating

Fotografie: Lianne Torn-Boschman

Met de Flori Footprint Tool biedt Greenhouse Sustainability bedrijven al langer de mogelijkheid om in hun eigen tempo, stap voor stap, de footprints van het bedrijf én van elk product te berekenen. Daarbij komen alle onderdelen van de supply chain aan bod, van productie tot distributie, verpakkingen en afvalverwerking. Bovendien wordt de impact van meerdere categorieën inzichtelijk, zoals CO₂, water, toxiciteit, landgebruik en meer. Zo krijgen bedrijven dus een compleet en gedetailleerd inzicht in hun milieu-impact over de gehele keten en kunnen zij scenario's voor de toekomst doorrekenen.

Nóg gemakkelijker

Echter, niet ieder bedrijf is al in dezelfde mate bezig met duurzaamheid en footprinting. Hoewel de Flori Footprint Tool zeer gebruikersvriendelijk is, is deze wel allesomvatend. Dat is voor veel ondernemers nog een stap te ver. Daarom introduceert Greenhouse Sustainability nu de Easytool, die niet alleen nóg gemakkelijker is in gebruik, maar ook tegen een scherp tarief van € 99,- per maand wordt aangeboden. "Net als met de volledige versie van de Flori Footprint Tool kun je met onze Easytool zoveel producten, locaties en jaren berekenen als gewenst is", legt Rick van der Linden uit. Hij is Manager Software Development bij Greenhouse Sustainability. "De Easytool is ook even professioneel als onze overige tools, maar richt zich op een andere doelgroep, namelijk telers die hun eerste stappen op gebied van footprinting willen zetten."

Voor de nieuwe tool zijn bepaalde onderdelen van de volledige tool uitgezet, zoals het doorrekenen van scenario's. "Als je net begint met het berekenen van jouw footprint ben je daar nog niet mee bezig. Daarom hebben we die functie

in de Easytool weggelaten. Maar als je gaandeweg ontdekt dat je tóch een volgende stap wilt zetten, dan kun je wel weer extra modules aanschaffen. Zo bieden we ook vanuit deze nieuwe 'easy' variant van de Flori Footprint Tool keuzevrijheid", aldus Aron Hannes Emilsson, software developer bij Greenhouse Sustainability.

Sierteelt en groenteteelt

Met de Easytool wil Greenhouse Sustainability tuinbouwbedrijven in eerste instantie dus kennis laten maken met footprinting. Wie enthousiast wordt en wil doorpakken kan zelf bepalen in welk tempo dat gebeurt. De Easytool biedt een gemakkelijke, betaalbare en professionele start voor iedereen die met zijn footprint aan de slag wil. Op dit moment is de Easytool alleen beschikbaar voor ondernemers in de sierteelt. Later volgt ook een FreshProduce-variant voor groentetelers, zo besluit Van der Linden.

MEER TOOLS...

Naast de Easytool, de Flori Footprint Tool en de FreshProduce Tool biedt Greenhouse Sustainability nog meer tools aan. Het gaat om:

- Bulb Footprint Tool
- Trade Footprint Tool
- Chain Footprint Tool
- FloriT voor bloemisten
- Footprint4All Tool
- Company Footprint Tool
- Pot & Tray Footprint Tool

Zoek je een Footprint Tool op maat? Neem dan contact op via greenhouse-sustainability.com.

IS HET EINDE VAN DE GLAZEN KAS IN ZICHT?

40

Kun je met daglichtloos telen energie besparen en tegelijk de kwaliteit van je product behouden? Richard ter Laak van Ter Laak Orchios startte samen met de Gewascoöperatie Potorchidee een proef voor daglichtloos telen. Interpolis denkt mee over het veilig laten slagen van deze innovatie.

“Orchideeën hebben veel warmte nodig en weinig licht. Heb je daarvoor wel een glazen kas nodig?”, vraagt Richard ter Laak zich af. Hij wil zelf onderzoeken of je zonder daglicht dezelfde kwaliteit krijgt, je echt minder energie verbruikt én of het ook betaalbaar blijft. Want de investering per m2 is fors. Een traditionele kas, zonder daglicht maar mét zonnepanelen, is dat een duurzame oplossing? In 2024 startte het onderzoek bij Certhon in Poeldijk.

“Een mooie en hoopvolle innovatie. Goed dat veiligheid al aandacht krijgt”, zegt Tom Kester, risicodeskundige bij Interpolis. “Hier wordt zorgvuldig onderzoek gedaan en zijn veel kennispartners betrokken. Onderzoekers van Wageningen University & research (WUR) en Plant Lightning doen mee. Op dit moment verdiept de ondernemer zich vooral in de teelt. Maar ook over de kas denkt hij al na.”

Versnellen en leren

De proef gaat uit van een volledige teelt, van de warme opkweekfase tot koude afkweekfase. Ter Laak: “We realiseerden ons al snel dat de grootste besparing in de opkweekfase zit. Daar is de meeste warmte en het minste licht nodig. Bij

de koude afkweekfase heeft de teelt meer licht nodig.” Tijdens de proef krijgen de planten in fases van de groei steeds meer licht en ruimte. Dan volgt de fase waarin de planten naar de koeling gaan om bloeitakken te kunnen maken, de afkweek gebeurt dan in een normale kas. Ter Laak: “De kwaliteit van de planten testen we onder andere met een droge stof analyse. Ook zetten we iedere fase naast een referentie, de planten uit het eigen bedrijf. Zo kunnen we mooi vergelijken hoe ze het echt doen.”

Vocht- en klimaatverschillen

“Droger telen om ziektes te voorkomen, kost veel energie. Meer vocht betekent minder energieverbruik maar ook een grotere kans op ziektes”, vertelt Ter Laak. “In een traditionele kas zijn er veel klimaatverschillen, door de luchtramen en het scherm maar ook door weersomstandigheden. Het verschil kan wel 5° zijn. Hetzelfde geldt voor de vochtigheidsgraad in de pot. Een deel van je planten staat te droog, een ander deel te nat en een deel is goed. Dit leidt tot kwaliteitsverlies.” Hij verwacht in een daglichtloze kas minimaal verschil in temperatuur en vochtigheidsgraad én optimalisatie van het waterverbruik. “Omdat we met lucht verwarmen en ventile-

SAMENWERKEN EN KENNISDELEN

Heb je bouwplannen? De keuzes die je maakt in de bouwfase beïnvloeden de kwaliteit van je gebouw. Interpolis helpt ondernemers graag aanpassingen veilig te doen, risico's beheersbaar te houden en bedrijfscontinuïteit te waarborgen. "Dat doen we door samen te werken en kennis te delen. Vertel je verzekeringsadviseur waar je mee bezig bent en vraag om informatie!"

SCAN VOOR MEER!

Tom Kester en Eduard ter Laak

ren, is er in de proef nu nog te veel ongelijkheid in potvochtigheid. Dat zit waarschijnlijk in de installaties of het gebruik er van. Dat moeten we nog oplossen."

Ter Laak Orchios bereidt zich voor op toekomstige nieuwbouw. De ondernemers zijn positief en verwachten veel van deze innovatie. "Je bouwt een simpele kas en hebt geen luchtramen en schermen nodig. Je hebt minder onderhoud, hoeft niet te krijten en hebt geen last van weersinvloeden. De klimaatregeling is eenvoudig en stabiel én de kas blijft dicht voor ongedierte. We kunnen uitbreiden en oude vestigingen vervangen om aan de duurzaamheidsdoelstellingen van energie, arbeid en gewasbescherming te kunnen voldoen. In het voorjaar van 2027 willen we bouwen. Dat kan een daglichtloze kas zijn met zonnepanelen. Maar we gaan niet over één nacht ijs."

Veranderende risico's

Samenwerken met betrouwbare partijen, zoals vaste kassenbouwer en installateurs, vindt Ter Laak belangrijk. Ook de tussenpersoon en risicodeskundige van Interpolis zijn vroeg betrokken. "Met hen zitten we graag vroeg aan tafel. Als wij straks gaan bouwen, staat daar een flink en kapitaalsintensief bedrijf. De vraag hoe dat verzekerd kan worden, is dan best wel groot. We bouwen eigenlijk een veel eenvoudigere kas. De weerrisico's zijn anders als een kas geen glas heeft." Tom Kester: "Sneeuw en storm zijn bij een normale kas een risico. Om constructieschade en glasbreuk te voorkomen, moet je sneeuw kunnen afstoken. Dat kan niet bij een geïsoleerd sandwichdek. Ook zonder glas blijft een constructieberekening nodig om weersbestendig te zijn en bedrijfstilstand door weerschade te voorkomen. Hagel kan zonnepanelen onherstelbaar beschadigen."

Zonnepanelen op het dak vergroten het brandrisico. Goed installeren, compartimenteren en brandvertragende materialen gebruiken zijn dan ook heel belangrijk. Brand in de teeltruimte, met veel rook en roet kan leiden tot grote teeltschades. Ter Laak heeft nog veel om over na te denken: "Investeer je in warmtepompen, is een batterij een goede keuze voor flexibele energieopslag, wat moet je doen om de energiemix maximaal flexibel te krijgen?" Kester: "Het is goed om die met elkaar te bespreken, af te wegen en zo nodig passende maatregelen te nemen."

Is daglichtloos telen de toekomst van de tuinbouw? Voor die vraag is het nog te vroeg. Ter Laak: "Er zijn meer uitdagingen. Een kas zonder glas moet passen in het bestemmingsplan. Gelukkig ziet de gemeente ook dat we stappen moeten maken als we alle uitdagingen willen oplossen. Voor nu lijkt daglichtloos telen vooral succesvol voor gewassen die veel warmte nodig hebben en weinig licht, maar ook voor stekproductie of bepaalde fases in een teelt."

Contact

Industrieweg 12
2712 LB Zoetermeer
Tel. 06-18827446
info@kasmagazine.nl
www.kasmagazine.nl

Teksten:

Annemarie Gerbrandy / Ank van Lier /
Wilma van den Oever / Jacco Strating

Coverfoto:

Lianne Torn-Boschman

Overige fotografie:

Aranka van Dijk / Astrid Grootsholten /
Sharon Schouten / Sorcha Tijmons /
Lianne Torn-Boschman

Ontwerp:

Salted by Salt

Vormgeving:

Diseno Vormgeving

Druk:

Vellendrukkerij BDU BV

Uitgever:

Jacco Strating

Deze uitgave is tot stand gekomen in samenwerking met Greenhouse Sustainability.

Samenwerken met of adverteren in KAS?

Mail naar jacco@kasmagazine.nl of bel met 06-18827446 of bekijk de factsheets op www.kasmagazine.nl.

Abonnement

Vul het contactformulier in op www.kasmagazine.nl en ontvang KAS ieder kwartaal voor € 39,50 per jaar, plus extra uitgaven. Abonnementen op KAS worden ieder jaar automatisch verlengd. Beëindiging van het abonnement kan door uiterlijk drie maanden voor het einde van de lopende abonnementstermijn per mail op te zeggen. Meerdere exemplaren van KAS kunnen worden ontvangen tegen speciaal tarief. Informeer naar de voorwaarden via jacco@kasmagazine.nl. Abonnementen kunnen eveneens worden doorgegeven via het contactformulier op www.kasmagazine.nl.

KAS verschijnt vier keer per jaar en richt zich op ondernemers in de professionele glastuinbouw. KAS / Verduurzamen is een extra uitgave over verduurzaming in de glastuinbouw. KAS is een uitgave van Jacco Strating in Zoetermeer, KVK 27352113.

KAS Media

KAS Media richt zich specifiek op content-productie voor eigen gebruik. Van artikelen,

podcasts en video's tot eigen magazines en complete mediaproducten. Neem voor informatie contact op via info@kasmagazine.nl of kijk op www.kasmagazine.nl voor de factsheet.

Disclaimer/copyright

De inhoud van KAS is zorgvuldig samengesteld. De uitgever, redactie en auteurs zijn niet aansprakelijk voor schade die het gevolg is van beslissingen die worden genomen op basis van redactie, vormgeving en advertenties in KAS. Niets in deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen of openbaar worden gemaakt zonder uitdrukkelijke en schriftelijke toestemming van de uitgever, auteur en fotograaf.

Privacy

KAS respecteert uw privacy. De door u verstrekte gegevens worden daarom enkel gebruikt ter uitvoering van de gesloten sales- en/of abonnementenovereenkomst en om u te informeren over relevante activiteiten en diensten van KAS.

LEES ALLE ARTIKELEN NU
OOK OP **KASMAGAZINE.NL**

WIJ ZIJN KAS MEDIA

Samen met jou verbinden wij
content, strategie en media
tot één kloppend geheel.

- **Contentmaker:** ideeën worden creatieve uitingen
- **Strateeg:** maximale zichtbaarheid in woord en beeld
- **Mediamaker:** KAS Magazine als deur naar de sector
- **Bruggenbouwer:** telers en ketenpartners komen samen

➤ **SAMEN
GROEIEN?**

Tel. 06-18827446 | info@kasmedia.nl

KASmedia

THINK CLIMATE POSITIVE

 Greenhouse Sustainability helpt je om zelf jouw footprint te berekenen. Met toegankelijke en betaalbare tools die voldoen aan de officiële standaarden. Zo krijg je snel en gemakkelijk betrouwbare inzichten om te delen met de wereld.

Er is een tool op maat voor elke productgroep en voor elke schakel in de keten, zowel voor de fresh produce- als sierteeltsector.

Neem contact met ons op
en begin vandaag nog!

**"BEWUSTZIEN EN
TRANSPARANTIE OVER
DE MILIEU-IMPACT VAN JOUW
BEDRIJFSVOERING, OPENT
DEUREN NAAR LEVERANCIERS
EN KLANTEN."**

greenhouse-sustainability.com